

Vzťah práva Európskej únie a medzinárodného práva verejného¹

Relation between the European Union Law and the International Public Law

Juraj Jankuv

Abstract: *This study contains analysis of the relationship between the European Union law and the international public law in the spirit of the founding treaties of the European Union, combined with analysis of selected jurisprudence of the Court of Justice of the European Union in the field of relationship of the international public law and the European Union law. In the context of these analyses, the relationship between the European Union environmental law and the international environmental law as specific, newly emerging sectors of both systems of law can also be elucidated. Given the existing interactions between the European Union law and the international public law, we consider these analyses to be scientifically useful which will allow us to identify the key elements of the relationship between the two sectors of law in conclusions of the study and thus help the process of their smooth application in legal practice.*

Key Words: *European Union Law; International Public Law; European Union Environmental Law; International Environmental Law; Relation between the European Union Law and the International Public Law; Court of Justice of the European Union; the European Union.*

Abstrakt: *Obsahom štúdie je analýza vzťahu práva Európskej únie a medzinárodného práva verejného v duchu zakladajúcich zmlúv Európskej únie, spojená s analýzou vybranej judikatúry Súdneho dvora Európskej únie v oblasti vzťahu medzinárodného práva verejného a práva Európskej únie. V rámci uvedených analýz bude možné osvetliť aj vzťah práva životného prostredia Európskej únie a medzinárodného práva životného prostredia ako špecifických, novo sa tvoriacich odvetví oboch systémov práva. Vzhľadom*

¹ Predložená štúdia je publikovaná v rámci grantového projektu s názvom „*Environmentalizácia medzinárodného verejného práva*“, schváleného Komisiou VEGA Ministerstva školstva Slovenskej republiky pod č. 1/0193/18 ako všeobecný základ pre skúmanie interakcií a aplikácie noriem medzinárodného práva životného prostredia a práva životného prostredia Európskej únie; zodpovedný riešiteľ doc. JUDr. Juraj Jankuv, PhD.

dom na existujúce interakcie medzi právom Európskej únie a medzinárodným právom verejným považujeme uvedené analýzy za vedecky užitočné, ktoré v závere štúdie umožnia identifikovať kľúčové prvky vzťahu oboch týchto odvetví práva, a tým napomôcť procesu ich bezproblémovej aplikácie v právnej praxi.

Kľúčové slová: Právo Európskej únie; medzinárodné právo verejnú; právo životného prostredia Európskej únie; medzinárodné právo životného prostredia; vzťah práva Európskej únie a medzinárodného práva verejného; Súdny dvor Európskej únie; Európska únia.

Úvod

Európska únia je veľmi špecifickým subjektom medzinárodného práva verejného. Zrodila sa ako medzinárodná medzivládna organizácia, ale postupom času prešla procesom konštitucionalizácie, čím nadobudla aj niektoré črty štátu.² Normy medzinárodného práva verejného však hrajú v rámci práva Európskej únie významnú úlohu vzhľadom na skutočnosť, že Európska únia vznikla ako subjekt medzinárodného práva verejného, doposiaľ nestratila charakter subjektu medzinárodného práva verejného, má medzinárodnoprávnu subjektivitu³ a musí rešpektovať existujúce pramene tohto odvetvia práva. Právo Európskej únie preto svojou povahou spadá do rámca práva medzinárodných orgánov a organizácií ako špecifického odvetvia medzinárodného práva verejného, ale zároveň vyžaduje niektoré črty podobné právnemu poriadku štátu. Európska únia však štátom či štátnym zväzkom stále nie je, čo ostatne potvrdil aj Ústavný súd Slovenskej republiky.⁴ I jej právny poriadok sa teda pohybuje niekde na pomedzí práva medzinárodnej organizácie a práva štátu. Ide o osobitný systém práva, ktorý je odlišný ako od noriem medzinárodného práva verejného, tak i od noriem vnútroštátneho práva členských štátov Európskej únie.⁵

² Bližšie pozri ZIEGLER, K. S. The Relationship between EU Law and International Law. In: D. PATTERSON a A. SÖDERSTEN, eds. *A Companion to European Union Law and International Law*. 1st ed. Chichester, UK: John Wiley & Sons, 2016, s. 42. ISBN 978-0-470-67439-0.

³ V duchu článku 47 Zmluvy o Európskej únii [1992] v znení neskorších zmien; bližšie pozri KARAS, V. a A. KRÁLIK. *Právo Európskej únie*. 1. vyd. Praha: C. H. Beck, 2012, s. 51. ISBN 978-80-7179-287-1.

⁴ Bližšie pozri *Rozhodnutie Ústavného súdu Slovenskej republiky sp. zn. II. ÚS 171/05-175*.

⁵ Bližšie pozri KARAS, V. a A. KRÁLIK. *Právo Európskej únie*. 1. vyd. Praha: C. H. Beck, 2012, s. 120. ISBN 978-80-7179-287-1.

Európska únia (ďalej aj ako „Únia“) funguje na základe *viacerych zakladajúcich zmlúv*, z ktorých najväčší význam majú *Zmluva o fungovaní Európskej únie* (1957),⁶ známejšia pod pôvodným názvom *Zmluva o založení Európskeho spoločenstva* v znení neskôr zmluvne dohodnutých zmien, *Zmluva o Európskej únii* (1992)⁷ a *Zmluva o založení Európskeho spoločenstva pre atómovú energiu* (1957).⁸ Právne významnou a záväznou je aj pôvodne nezáväzná *Charta základných práv Európskej únie* (prijatá v roku 2000 a zmenená v roku 2007).⁹ Medzinárodnoprávnu subjektivitu Európskej únie zakotvuje Zmluva o Európskej únii v rámci veľmi jednoduchej formulácie článku 47 v znení: „*Únia má právnu subjektivitu*“. Európska únia sa tak definitívne stáva plnoprávnym subjektom medzinárodného práva verejného ako medzinárodná organizácia.¹⁰ Otázka medzinárodnoprávnej subjektivity Európskej únie a povaha jej právneho systému už bola relatívne podrobne riešená v iných dielach.¹¹ Rovnako tiež povaha medzinárodného práva verejného bola vedou už dôsledne komentovaná.¹² Preto sa v našej štúdii uvedeným otázkam nebudeme detailne venovať.

Cieľom predloženej štúdie je analýza vzťahu práva Európskej únie a medzinárodného práva verejného v duchu zakladajúcich zmlúv Európskej únie, spojená s analýzou vybranej judikatúry Súdneho dvora Európskej únie v oblasti vzťahu medzinárodného práva verejného a práva Európskej únie. V rámci uvedených analýz bude možné osvetliť aj vzťah práva životného prostredia Európskej únie a medzinárodného práva životného prostredia ako špecifických, novo sa tvoriacich odvetví oboch systémov práva. Vzhľadom na existujúce interakcie medzi právom Európskej únie a medzinárodným právom verejným považujeme uvedené analýzy za vedecky užitočné, ktoré v závere štúdie umožnia identifikovať kľúčové prvky vzťahu oboch týchto odvetví práva, a tým napomôcť procesu ich bezproblémovej aplikácie v právnej praxi.

⁶ V aktuálnej podobe publikovaná v Úradnom vestníku Európskej únie C 326, 26. 10. 2012.

⁷ V aktuálnej podobe publikovaná v Úradnom vestníku Európskej únie C 326, 26. 10. 2012.

⁸ Bližšie pozri *Zmluvu o založení Európskeho spoločenstva pre atómovú energiu* [1957].

⁹ Bližšie pozri *Chartu základných práv Európskej únie*. Úradný vestník Európskej únie C 326, 26. 10. 2012, s. 391-407.

¹⁰ Bližšie pozri KARAS, V. a A. KRÁLÍK. *Právo Európskej únie*. 1. vyd. Praha: C. H. Beck, 2012, s. 51. ISBN 978-80-7179-287-1.

¹¹ Bližšie pozri napríklad KARAS, V. a A. KRÁLÍK. *Právo Európskej únie*. 1. vyd. Praha: C. H. Beck, 2012, s. 40-52 a 118-148. ISBN 978-80-7179-287-1.

¹² Bližšie pozri MALENOVSKÝ, J. *Mezinárodní právo veřejné: Obecná část a poměr k jiným právním systémům*. 6. uprav. a dopln. vyd. Brno: Doplněk; Plzeň: Doplněk; Aleš Čeněk, 2014, s. 15-37. ISBN 978-80-7239-318-3 (Doplněk); ISBN 978-80-7380-531-9 (Aleš Čeněk).

Vzťah práva Európskej únie a medzinárodného práva verejného podľa zakladajúcich zmlúv Európskej únie

Z hľadiska vzťahu práva Európskej únie a medzinárodného práva verejného v duchu zakladajúcich zmlúv Európskej únie je osobitne významná formulácia uvedená v článku 3 ods. 5 Zmluvy o Európskej únii, podľa ktorého „*Únia vo vzťahoch so zvyškom sveta potvrdzuje a podporuje svoje hodnoty a záujmy a prispieva k ochrane svojich občanov. Prispieva k mieru, bezpečnosti, trvalo udržateľnému rozvoju Zeme, k solidarite a vzájomnému rešpektovaniu sa národov, k voľnému a spravodlivému obchodu, k odstráneniu chudoby a k ochrane ľudských práv, najmä práv dieťaťa, ako aj k prísnemu dodržiavaniu a rozvoju medzinárodného práva, najmä k dodržiavaniu zásad Charty Organizácie Spojených národov.*“ Uvedená konštatácia indikuje záväzok Európskej únie prispievať k dodržiavaniu medzinárodného práva verejného ako takého, t.j. pravidiel obsiahnutých v jeho normách zmluvného charakteru (osobitne zvýraznená je potreba dodržiavať zásady Charty Organizácie Spojených národov (1945)) alebo obyčajového charakteru, pravidiel obsiahnutých v jednostranných právnych aktoch štátov či pravidiel zakotvených v rámci záväzných rozhodnutí orgánov medzinárodných organizácií, ako sú napríklad záväzné rozhodnutia Bezpečnostnej rady Organizácie Spojených národov. Pravidlá procesu implementácie medzinárodných zmlúv a medzinárodných obyčají je možné identifikovať prostredníctvom relevantnej judikatúry Súdneho dvora Európskej únie. Vo vzťahu k jednostranným aktom štátov sa v rámci Európskej únie doposiaľ nevyvinula relevantná prax, vzhľadom na ich menší význam. V kontexte implementácie rozhodnutí medzinárodných orgánov a organizácií Súdny dvor Európskej únie prijal Posudok č. 1/91,¹³ v ktorom, okrem iného, konštatoval, že spôsobilosť Európskej únie uzatvárať medzinárodné zmluvy so sebou nevyhnutne nesie i povinnosť podrobiť sa rozhodnutiam súdu, ktorý vznikol na základe takejto zmluvy alebo je oprávnený k tomu, aby vykladal a aplikoval jej ustanovenia.¹⁴ Európska únia v tejto oblasti vyvinula i prax implementácie rozhodnutí Bezpečnostnej rady Organizácie Spojených národov prostredníctvom prijatia naria-

¹³ Bližšie pozri *Opinion of the Court of 14 December 1991. Opinion Delivered Pursuant to the Second Subparagraph of Article 228 (1) of the Treaty. Draft Agreement between the Community, on the One Hand, and the Countries of the European Free Trade Association, on the Other, Relating to the Creation of the European Economic Area. Opinion 1/91.* European Court Reports, 1991, s. I-6079.

¹⁴ Bližšie pozri MALENOVSKÝ, J. *Mezinárodní právo veřejné: Obecná část a poměr k jiným právním systémům.* 6. uprav. a dopl. vyd. Brno; Plzeň: Doplněk; Aleš Čeněk, 2014, s. 496. ISBN 978-80-7239-318-3 (Doplněk); ISBN 978-80-7380-531-9 (Aleš Čeněk).

dení Rady, ktorých prijatiu spravidla predchádza Spoločná pozícia Rady.¹⁵ Spôsob implementácie *rozsudkov Európskeho súdu pre ľudské práva* zriadeného *Európskym dohovorom o ochrane ľudských práv a základných slobôd* (1950) alebo rozhodcovských orgánov *Svetovej obchodnej organizácie* je možné identifikovať v rámci judikatúry Súdneho dvora Európskej únie.¹⁶

V rámci zakladajúcich zmlúv Európskej únie sú obsiahnuté i ďalšie odkazy na ďalšie konkrétne medzinárodné zmluvy, ktorých dodržiavanie bude Európska únia podporovať. V duchu ustanovenia článku 6 ods. 3 Zmluvy o Európskej únii, podľa ktorého „... základné práva, tak, ako sú zaručené *Európskym dohovorom o ochrane ľudských práv a základných slobôd* [...] predstavujú všeobecné zásady práva Únie...“, sa súčasťou práva Európskej únie stal i *Európsky dohovor o ochrane ľudských práv a základných slobôd* Rady Európy (1950). *Európsky dohovor o ochrane ľudských práv a základných slobôd* je v zmysle uvedených ustanovení obsahovo rešpektovaný *Súdnym dvorom Európskej únie v podobe všeobecných právnych zásad* (ako nepísané právo), s možnosťou autonómneho výkladu bez ohľadu na judikatúru Európskeho súdu pre ľudské práva Rady Európy. Vo veci *Rutili proti Ministrovi vnútra* (1975)¹⁷ Súdny dvor Európskych spoločenstiev označil *Európsky dohovor o ochrane ľudských práv a základných slobôd* za jeden z hlavných prameňov základných práv, ktoré sú garantované právnym poriadkom Európskeho spoločenstva, pričom sa v odôvodnení rozsudku oprel o konkrétne ustanovenia Európskeho dohovoru o ochrane ľudských práv a základných slobôd.¹⁸ Článok 6 ods. 2 Zmluvy o Európskej únii navyše zakotvuje záväzok Európskej únie prístupit' k *Európskemu dohovoru o ochrane ľudských práv a základných slo-*

¹⁵ Bližšie pozri VALUCH, J., M. RIŠOVÁ a R. SEMAN. *Právo medzinárodných organizácií*. 1. vyd. Praha: C. H. Beck, 2011, s. 246-247. ISBN 978-80-7400-368-4; a tiež MALENOVSKÝ, J. *Mezinárodní právo veřejné: Obecná část a poměr k jiným právním systémům*. 6. uprav. a dopln. vyd. Brno; Plzeň: Doplněk; Aleš Čeněk, 2014, s. 497. ISBN 978-80-7239-318-3 (Doplněk); ISBN 978-80-7380-531-9 (Aleš Čeněk).

¹⁶ Bližšie pozri MALENOVSKÝ, J. *Mezinárodní právo veřejné: Obecná část a poměr k jiným právním systémům*. 6. uprav. a dopln. vyd. Brno; Plzeň: Doplněk; Aleš Čeněk, 2014, s. 496-497. ISBN 978-80-7239-318-3 (Doplněk); ISBN 978-80-7380-531-9 (Aleš Čeněk).

¹⁷ Bližšie pozri *Case of Roland Rutili v. the Minister of the Interior* [1975-10-28]. Judgement of the Court of Justice of the European Communities, 1975, C-36/75.

¹⁸ Bližšie pozri HODÁS, M. Vývoj ochrany ľudských práv v Európskej únii. In: J. SVÁK a A. ERDÖSOVÁ, eds. *Juridizácia ľudských práv v kontexte judikatúry Európskeho súdu pre ľudské práva*. 1. vyd. Bratislava: Paneurópska vysoká škola. 2015, s. 26. ISBN 978-80-89453-11-5.

bôd.¹⁹ Danú možnosť predpokladá i *Protokol č. 14 k Európskemu dohovoru o ochrane ľudských práv a základných slobôd* prijatý v rámci Rady Európy. K Európskemu dohovoru o ochrane ľudských práv a základných slobôd bolo postupne prijatých 17 Dodatočných protokolov, pričom v poradí 15-ty z nich bol označený 14 bis, a preto sú ďalšie dva nasledujúce protokoly označené ako Protokoly č. 15 a č. 16. Protokoly č. 2, č. 3, č. 5, č. 8 a č. 11 neobsahujú žiadne hmotnoprávne zmeny, ale iba zmeny procesného charakteru, a preto ich ustanovenia boli zapracované priamo do textu Európskeho dohovoru o ochrane ľudských práv a základných slobôd. Protokol č. 9 stratil prijatím Protokolu č. 11 opodstatnenie.²⁰ Najvýraznejšie zmeny priniesol Protokol č. 11. Protokoly č. 12 a č. 13 prinášajú nové hmotné práva a platnosť nadobudli 1. apríla 2005, respektíve 1. júla 2003.²¹ Protokol č. 14 prináša nové, podstatné zmeny procesného charakteru, pričom platnosť nadobudol 1. júna 2010.²² V momente, keď nadobudol medzinárodnoprávnu záväznosť, stratil platnosť Protokol č. 14 bis vzhľadom na skutočnosť, že jeho úlohou bolo implementovať najvýznamnejšie časti Protokolu č. 14. V ratifikačnom procese sú Protokoly č. 15 a č. 16, ktoré prinášajú nové procesné zmeny. Protokol č. 15 doposiaľ nenadobudol medzinárodnoprávnu záväznosť, Protokol č. 16 nadobudol záväznosť 1. augusta 2018.²³

Ďalšiu osobitnú zmienku o dodržiavaní konkrétnych medzinárodných zmlúv v rámci zakladajúcich zmlúv Európskej únie predstavuje článok 78 *Zmluvy o fungovaní Európskej únie* (1957). Podľa odseku 1 daného článku, Únia vyvíja spoločnú politiku týkajúcu sa azylu, doplnkovej och-

¹⁹ Bližšie pozri *European Convention for the Protection of Human Rights and Fundamental Freedoms* [1950]. Predmetný dohovor ako celok bol podpísaný a ratifikovaný ešte počas existencie Českej a Slovenskej federatívnej republiky. Jeho text je možné nájsť vo Vyhláske č. 209/1992 Zb. Slovenská republika doň v plnom rozsahu sukcedovala.

²⁰ Slovenská republika ratifikovala po svojom vzniku Protokol č. 9, ktorý nadobudol platnosť 1. októbra 1994, ako aj Protokol č. 11, ktorý nadobudol platnosť 1. novembra 1998. Protokol č. 11 je obsiahnutý v Zbierke zákonov v rámci Oznámenia Ministerstva zahraničných vecí Slovenskej republiky č. 102/1999 Z.z.

²¹ Slovenská republika ratifikovala Protokol č. 13 dňa 14. decembra 2003. V Zbierke zákonov vyšiel v rámci Oznámenia Ministerstva zahraničných vecí Slovenskej republiky č. 480/2005 Z.z.; Protokol č. 12 zatiaľ iba podpísala.

²² Slovenská republika ratifikovala Protokol č. 14 dňa 16. mája 2005. Protokol č. 14 bis bol otvorený na podpis 27. mája 2009 a platnosť nadobudol 1. septembra 2009. Protokol č. 14 vyšiel v Zbierke zákonov v rámci Oznámenia Ministerstva zahraničných vecí Slovenskej republiky č. 208/2010 Z.z.

²³ Bližšie pozri *European Convention on Human Rights*. In: *European Court of Human Rights* [online]. 2018 [cit. 2018-11-30]. Dostupné na: <https://www.echr.coe.int/Pages/home.aspx?p=basictexts&c>.

rany a dočasnej ochrany, s cieľom poskytnúť každému štátnemu príslušníkovi tretej krajiny, ktorý potrebuje medzinárodnú ochranu, primeraný status a zaistiť dodržiavanie zásady nevracania. Uvedená politika musí byť v súlade so Ženevským dohovorom (1951) a Protokolom o postavení utečencov (1967) a inými medzinárodnými zmluvami. Ustanovenie podobného znenia obsahuje i článok 18 *Charty základných práv Európskej únie* (2000).²⁴ Uvedené ustanovenia odkazujú na *Dohovor o právnom postavení utečencov* (ďalej len „Ženevský dohovor“),²⁵ ktorý bol v roku 1967 zmenený v New Yorku *Protokolom týkajúcim sa právneho postavenia utečencov*, ktorého účelom bolo rozšíriť pôsobnosť Ženevského dohovoru do budúcnosti.²⁶ Ženevský dohovor v znení Protokolu týkajúceho sa právneho postavenia utečencov vytvára všeobecnú úpravu v oblasti utečeneckého práva. Slovenská republika je zmluvnou stranou oboch týchto zmluvných dokumentov.²⁷ Ženevský dohovor má sedem kapitol a 46 článkov, a je preto značne komplexným dokumentom. Účel Ženevského dohovoru v znení Protokolu týkajúceho sa právneho postavenia utečencov tvoria úprava otázky definície pojmu utečenec, úprava získania a straty statusu utečenca, zakotvenie základných práv utečencov v rámci rôznych cudzineckých režimov, stanovenie povinnosti štátov k zaisteniu ochrany utečencov vrátane princípu non-refoulement a špecifikácia úloh a právomocí Vysokého komisára Organizácie Spojených národov pre utečencov ako orgánu uskutočňujúceho dohľad nad vykonávaním ustanovení Ženevského dohovoru.

Vzťah práva Európskej únie a medzinárodného práva verejného podľa judikatúry Súdneho dvora Európskej únie

Významným spôsobom *identifikácie vzťahu medzinárodného práva verejného a práva Európskej únie je skúmanie judikatúry Súdneho dvora Európskej únie*.

²⁴ Bližšie pozri Úradný vestník Európskej únie C 326, 26. 10. 2012, s. 391. Znenie článku 18 predmetnej charty je nasledovné: „Právo na azyl sa zaručuje dodržiavaním pravidiel Ženevského dohovoru z 28. júla 1951 a Protokolu z 31. januára 1967 týkajúcich sa postavenia utečencov a v súlade so Zmluvou o Európskej únii a so Zmluvou o fungovaní Európskej únie“.

²⁵ Bližšie pozri *Convention Relating to the Status of Refugees* [1951]. 189 UNTS 137.

²⁶ Ženevský dohovor sa pôvodne dotýkal len utečencov, ktorí sa utečencami stali v dôsledku udalostí druhej svetovej vojny.

²⁷ V Zbierke zákonov Slovenskej republiky vyšli oba dokumenty spoločne v Oznámení Ministerstva zahraničných vecí Slovenskej republiky č. 319/1996 Z.z.; širší komentár k tomuto dohovoru pozri v diele HATHAWAY, J. C. *The Rights of Refugees under International Law*. 1st ed. Cambridge; New York: Cambridge University Press, 2005, s. 174-1003. ISBN 0-521-83494-5.

skej únie, ktorá sa priamo alebo nepriamo dotýka vzťahu medzinárodného práva verejného a práva Európskej únie. Predmetná judikatúra zahŕňa primárne viaceré, relatívne známe judikáty Súdneho dvora Európskej únie týkajúce sa povahy práva Európskej únie, ale i špecifickú judikatúru dotýkajúcu sa vyslovene vzťahu práva Európskej únie a medzinárodného práva verejného, respektíve jeho prameňov.

V rozsudku vo veci *Van Gend en Loos* (1962)²⁸ Súdny dvor Európskych spoločenstiev poukázal na skutočnosť, že zakladajúca zmluva (Zmluva zakladajúca Európske hospodárske spoločenstvo) síce je medzinárodnou zmluvou, ale na jej základe Európske spoločenstvo (ako právny predchodca Európskej únie) vytvára nový právny poriadok medzinárodného práva verejného, v prospech ktorého štáty obmedzili, hoci vo vymedzených oblastiach, svoje zvrchované práva, a ktorého subjektmi sú nielen členské štáty Európskeho spoločenstva, ale rovnako aj ich štátni príslušníci. V rozsudku vo veci *Costa v. E.N.E.L.* (1964)²⁹ Súdny dvor vtedajších Európskych spoločenstiev dotvoril teóriu charakterizujúcu v tom čase komunitárne právo ako osobitný, špecifický právny systém odlišujúci sa od klasického medzinárodného práva verejného, keď uviedol: „*Na rozdiel od bežných medzinárodných zmlúv si Zmluva o Európskom hospodárskom spoločenstve vytvorila svoj vlastný právny poriadok, ktorý sa od platnosti tejto zmluvy stal integrálnou súčasťou právnych poriadkov členských štátov a je záväzný pre ich súdy.*“

Na osobitnom, *sui generis* charaktere práva Európskej únie Súdny dvor Európskej únie postavil nielen vymedzenie vzťahu práva Európskej únie (Európskych spoločenstiev) k vnútroštátnemu právu, ale rovnako aj vymedzenie jeho vzťahu k medzinárodnému právu verejnému. V danom smere však boli v judikatúre súdov Európskej únie určité metamorfózy. Súd prvej inštancie (teraz Všeobecný súd) napríklad v rozhodnutí vo veci *Kadi* (2005)³⁰ uviedol, že právo Únie musí vždy ustúpiť právu Organizácie Spojených národov v prípade kolízie s ním. Išlo o relatívne známy prípad, v rámci ktorého žalobcovia saudskoarabského a švédskeho pôvodu

²⁸ Bližšie pozri *Case of NV Algemene Transport- en Expeditie Onderneming van Gend & Loos v. Netherlands Inland Revenue Administration* [1963-02-05]. Judgement of the Court of Justice of the European Communities, 1963, C-26/62.

²⁹ Bližšie pozri *Case of Flaminio Costa v. E.N.E.L.* [1964-07-15]. Judgement of the Court of Justice of the European Communities, 1964, C-6/64.

³⁰ Bližšie pozri *Case of Yassin Abdullah Kadi v. Council of the European Union and Commission of the European Communities* [2005-09-21]. Judgment of the Court of First Instance of the European Communities, 2005, T-315/01.

napadli ich zaradenie do zoznamu sankcionovaných osôb v rámci Nariadenia Rady ES č. 881/2002, prijatého v dôsledku sankcií Bezpečnostnej rady Organizácie Spojených národov.³¹ Súd prvého stupňa predmetný nárok odmietol a uviedol, že členské štáty Európskej únie sú v súlade s medzinárodným právom verejným povinné rešpektovať príslušné uznesenie Bezpečnostnej rady Organizácie Spojených národov v nadväznosti na článok 103 Charty Organizácie Spojených národov, ktorý zakotvuje nadradenosť záväzkov štátov prijatých v rámci Charty Organizácie Spojených národov voči iným medzinárodným zmluvám.³²

V neskoršom rozhodnutí vo veci *Kadi a Al Barakaat proti Rade* (2008)³³ však už Súdny dvor Európskej únie konštatoval, že „... medzinárodná dohoda nemôže zasahovať do systému právomoci stanoveného Zmluvami...“, ani „... do samostatnosti právneho systému Spoločenstva, ktorého dodržiavanie [zabezpečuje] Súdny dvor...“. Súdny dvor Európskej únie ďalej uvádza, že „... preskúmanie platnosti akéhokoľvek aktu Spoločenstva Súdny dvorom z pohľadu základných práv treba v právnom spoločenstve považovať za výraz ústavnej záruky vyplývajúcej zo Zmluvy o založení Európskeho spoločenstva ako autonómneho právneho poriadku, ktorú medzinárodná zmluva nemôže zasiahnuť“.³⁴

Iným prípadom, kde Súdny dvor Európskej únie reagoval na vzťah medzinárodného práva verejného a práva Európskej únie, je prípad *Intertanko* (2008),³⁵ ktorého predmetom bol návrh na začatie prejudiciálneho konania podľa článku 234 Zmluvy o založení Európskeho spoločenstva, podaný na základe rozhodnutia Najvyššieho súdu Anglicka a Walesu

³¹ Bližšie pozri *Council Regulation (EC) No. 881/2002*. Úradný vestník Európskych spoločenstiev L 139/9, 29. 5. 2002; *Council Common Position 2002/402/CFSP*. Úradný vestník Európskych spoločenstiev L 139/4, 29. 5. 2002; *Resolution No. 1267 (1999)* [The Situation in Afghanistan] [1999-10-15]. Rezolúcia Bezpečnostnej rady Organizácie Spojených národov, UN Doc. S/RES/1267 (1999).

³² Bližšie pozri Van ROSSEM, J. W. *Interaction between EU Law and International Law in the Light of Intertanko and Kadi: The Dilemma of Norms Binding the Member States but not the Community*. 1st ed. The Hague: T.M.C. Asser Institute, Center for the Law of EU External Relations (CLEER), 2009, s. 8. CLEER Working Papers, no. 2009/4. ISSN 1878-9587.

³³ Bližšie pozri *Case of Yassin Abdullah Kadi and Al Barakaat International Foundation v. Council of the European Union and Commission of the European Communities* [2008-09-03]. Judgement of the Court of Justice of the European Union, 2008, C-402/05 P a C-415/05 P.

³⁴ Bližšie pozri BENKO, R. Rozprava o princípe prednosti práva Európskej únie – vláda práva za hranicami štátu. *Studia Iuridica Cassoviensia*. 2015, roč. 3, č. 1, s. 131. ISSN 1339-3995.

³⁵ Bližšie pozri prípad Súdneho dvora Európskej únie C-308/06.

(anglicky High Court of Justice, England & Wales, Queen's Bench Division, Administrative Court) zo 4. júla 2006 a doručený Súdnemu dvoru Európskej únie 14. júla 2006, ktorý súvisí s konaním The Queen, na návrh International Association of Independent Tanker Owners (Intertanko), International Association of Dry Cargo Ship Owners (Intercargo), Greek Shipping Co-operation Committee, Lloyd's Register, International Salvage Union proti Secretary of State for Transport. Predmetný prípad sa týkal vzťahu práva Európskej únie k zmluvným normám *medzinárodného práva životného prostredia a medzinárodného morského práva*.

Návrh na začatie prejudiciálneho konania sa týkal platnosti článkov 4 a 5 *Smernice Európskeho parlamentu a Rady 2005/35/ES zo 7. septembra 2005 o znečisťovaní mora z lodí a o zavedení sankcií za porušenia*³⁶ v kontexte *Dohovoru Organizácie Spojených národov o morskom práve* (1982) a *Medzinárodného dohovoru o zabránení znečisťovania z lodí* (1973), zmeneného a doplneného *Protokolom* (1978, ďalej aj „Dohovor MARPOL 73/78“). Otázky položené v rámci prejudiciálneho konania boli nasledovné:

1. Je článok 5 ods. 2 Smernice 2005/35/ES neplatný vo vzťahu k morským úžinám využívaným na medzinárodnú plavbu, vo vzťahu k výlučnej ekonomickej zóne alebo obdobnej zóne členského štátu a vo vzťahu k šíremu moru v tom rozsahu, v akom obmedzuje výnimky uvedené v prílohe I v pravidle 11 písm. b) a v prílohe II v pravidle 6 písm. b) Dohovoru MARPOL 73/78 na vlastníkov, veliteľov a posádku?

2. Vo vzťahu k pobrežným moriam členského štátu:

a) je článok 4 Smernice 2005/35/ES neplatný v tom rozsahu, v akom požaduje od členských štátov, aby považovali závažnú nedbanlivosť za kritérium stanovovania zodpovednosti za vypúšťanie znečisťujúcich látok; a/alebo

b) je článok 5 ods. 1 Smernice 2005/35/ES neplatný v tom rozsahu, v akom vylučuje uplatňovanie výnimiek uvedených v prílohe I v pravidle 11 písm. b) a v prílohe II v pravidle 6 písm. b) Dohovoru MARPOL 73/78?

3. Porušuje článok 4 Smernice 2005/35/ES, vyžadujúci od členských štátov, aby prijali vnútroštátnu právnu úpravu zahrňujúcu závažnú nedbanlivosť ako kritérium zodpovednosti a sankcionujúcu vypúšťanie do pobrežných morí, právo pokojného prechodu zakotvené v *Dohovore Or-*

³⁶ Bližšie pozri Úradný vestník Európskej únie L 255, 30. 9. 2005, s. 11; korigendá Úradného vestníka Európskej únie L 33, 4. 2. 2006, s. 87; a Úradný vestník Európskej únie L 105, 13. 4. 2006, s. 65.

organizácie Spojených národov o morskom práve (1982, ďalej aj „Dohovor UNCLOS“), a ak áno, je článok 4 v tomto rozsahu neplatný?

4. Porušuje použitie výrazu „závažná nedbanlivosť“ v článku 4 Smernice 2005/35/ES zásadu právnej istoty, a ak áno, je článok 4 v tomto rozsahu neplatný?

Smernica 2005/35/ES bola prijatá podľa článku 80 ods. 2 Zmluvy o založení Európskeho spoločenstva v dôsledku katastrofy spôsobenej znečistením pobrežia Španielska, Portugalska a Francúzska v roku 2002 tankerom Prestige, pričom zaviedla prísnejší režim zodpovednosti než režim príslušných zmlúv. V odôvodnení uvedenej smernice je výslovný odkaz na Dohovor MARPOL a uvádza sa v ňom, že ide o pravidlá, ktorých cieľom je zosúladiť danú zmluvu s právom Európskych spoločenstiev. Pred vnútroštátnym súdom žalobcovia, významné organizácie v rámci medzinárodného odvetvia námornej dopravy, tvrdili, že rozšírenie režimu zodpovednosti bolo protiprávne a norma Európskych spoločenstiev by mala byť zrušená z dôvodu porušenia pravidiel medzinárodného práva verejného s vyššou právnou silou. Súdny dvor Európskej únie vo svojom rozsudku s takýmto právnym názorom nesúhlasil. Zistil, že Dohovor MARPOL ani Dohovor UNCLOS nemôžu ovplyvniť platnosť napadnutého rozhodnutia vo veci predmetnej smernice. Použil pritom rôznu argumentáciu vzhľadom na skutočnosť, že Európske spoločenstvá neboli zmluvnou stranou Dohovoru MARPOL, ale, naopak, boli zmluvnou stranou Dohovoru UNCLOS.³⁷ V kontexte Dohovoru MARPOL Súdny dvor Európskej únie konštatoval, že síce je pravda, že „všetky členské štáty Spoločenstva sú zmluvnými stranami Dohovoru MARPOL 73/78, napriek tomu, za absencie úplného prenesenia právomocí predtým vykonávaných členskými štátmi na Spoločenstvo, Spoločenstvo nemôže iba z toho dôvodu, že všetky tieto štáty sú zmluvnými stranami Dohovoru MARPOL 73/78, byť viazané predpismi, ktoré sú v ňom uvádzané a ktoré Spoločenstvo samo neschválilo. Keďže Spoločenstvo nie je viazané Dohovorom MARPOL 73/78, samotná okolnosť, že Smernica 2005/35/ES má za cieľ zahrnúť do práva Spoločenstva určité predpisy, ktoré sú upravené v uvedenom dohovore, tiež nepostačuje na to, aby Súdnemu dvoru prislúchalo skúmať zákonnosť tejto smernice vzhľadom na predmetný dohovor“. V kontexte Dohovoru UNCLOS Súdny dvor Európskej únie konštatoval, že uvedený dohovor „nestanovuje

³⁷ Bližšie pozri Van ROSSEM, J. W. *Interaction between EU Law and International Law in the Light of Intertanko and Kadi: The Dilemma of Norms Binding the Member States but not the Community*. 1st ed. The Hague: T.M.C. Asser Institute, Center for the Law of EU External Relations (CLEER), 2009, s. 5. CLEER Working Papers, no. 2009/4. ISSN 1878-9587.

predpisy určené na priame a bezodkladné uplatnenie na jednotlivcov a na priznanie jednotlivcom práv alebo slobôd, ktorých by sa mohli dovolávať voči štátom, nezávisle od prístupu štátu vlajky lode.“

Z hľadiska aplikácie medzinárodných zmlúv a vzťahu medzinárodného práva verejného je osobitne zaujímavý i prípad *International Fruit Company* (1972)³⁸ vo vzťahu ku *Všeobecnej dohode o clách a obchode* (1994).³⁹ V danom prípade Súdny dvor Európskych spoločenstiev konštatoval, že táto dohoda je záväzná pre Európsku úniu aj napriek tomu, že v danom čase nebola jej zmluvnou stranou, a to za nasledujúcich podmienok: 1. stranami zmluvy musia byť všetci členovia Európskej únie; 2. kompetencie, ktorých výkon táto dohoda predpokladá, musia byť na ňu členskými štátmi prenesené a Európska únia ich skutočne vykonáva; 3. tretie štáty, strany tejto dohody, musia s výkonom prenesených právomocí Európskej únie súhlasiť.⁴⁰ Mnohé iné významné zmluvy však do uvedenej kategórie nepatria vzhľadom na nesplnenie daných podmienok. Ide napríklad o *Chartu Organizácie Spojených národov* (1945). Vo všeobecnosti teda platí, že zmluvy, ktoré členské štáty Európskej únie uzavreli a ktorých nie je Európska únia stranou, netvorí súčasť práva Európskej únie. Takéto zmluvy boli uzatvorené podľa medzinárodného práva verejného, ktoré trvá na poctivom plnení medzinárodných záväzkov. Aplikácia tejto zásady znemožňuje akúkoľvek podriadenosť záväzkom plynúcich z takýchto zmlúv záväzkom vyplývajúcim z práva Európskej únie.⁴¹ Uvedený prístup podčiarkujú ustanovenia článku 351 Zmluvy o fungovaní Európskej únie, ktorý uznáva zásadu *pacta sunt servanda* v rámci práva Európskej únie a zakotvuje, že práva a povinnosti vyplývajúce zo zmlúv uzavretých členskými štátmi Európskej únie nie sú dotknuté zakladajúcimi zmluvami.

Vychádzajúc z vyššie uvedenej judikatúry Súdneho dvora Európskej únie, právo Únie predstavuje autonómny *sui generis* právny systém. Jedným z dôsledkov existencie právneho systému Európskej únie ako auto-

³⁸ Bližšie pozri *Case of International Fruit Company NV and Others v. Produktschap voor Groenten en Fruit* [1972-12-12]. Judgement of the Court of Justice of the European Communities, 1972, C-21/72 až C-24-72.

³⁹ Bližšie pozri Úradný vestník Európskych spoločenstiev L 336, 23. 12. 1994, s. 20-21.

⁴⁰ Bližšie pozri MALENOVSKÝ, J. *Mezinárodní právo veřejné: Obecná část a poměr k jiným právním systémům*. 6. uprav. a doplň. vyd. Brno; Plzeň: Doplněk; Aleš Čeněk, 2014, s. 491. ISBN 978-80-7239-318-3 (Doplněk); ISBN 978-80-7380-531-9 (Aleš Čeněk).

⁴¹ Bližšie pozri MALENOVSKÝ, J. *Mezinárodní právo veřejné: Obecná část a poměr k jiným právním systémům*. 6. uprav. a doplň. vyd. Brno; Plzeň: Doplněk; Aleš Čeněk, 2014, s. 492. ISBN 978-80-7239-318-3 (Doplněk); ISBN 978-80-7380-531-9 (Aleš Čeněk).

nómneho systému je skutočnosť, že jeho vzťah k iným právnym systémom je determinovaný ním samotným. Právo Európskej únie požaduje byť autonómnym, novým právnym poriadkom vytvárajúcim osobitný právny systém, do ktorého medzinárodné právo verejné nemôže zasahovať v prípade, ak je s ním právo Európskej únie v rozpore. Takýto prístup rezonuje najmä v kontexte prípadu Kadi a Al Barakaat proti Rade (2008), kde Súdny dvor Európskej únie konštatoval, že medzinárodná dohoda nemôže zasahovať do systému právomoci stanoveného (zakladajúcimi) zmluvami, ani do samostatnosti právneho systému Spoločenstva, ktorého dodržiavanie (zabezpečuje) Súdny dvor Európskej únie. Ďalšie detaily prístupu Súdneho dvora Európskej únie v oblasti vzťahu práva Európskej únie a medzinárodného práva verejného rezonujú v kontexte prístupu k prípadu Intertanko (2009). V rámci neho Súdny dvor Európskej únie prijal prístup, že ratifikácia zmluvy všetkými členskými štátmi Európskej únie nestačí na preskúmanie súladu smernice Európskej únie s takouto zmluvou, ak Európska únia nie je zmluvnou stranou danej zmluvy, respektíve argument, že platnosť smernice nemôže ovplyvniť dohovor medzinárodného práva verejného, ktorý nestanovuje predpisy určené na priame a bezodkladné uplatnenie na jednotlivcov a na priznanie jednotlivcom práv alebo slobôd, ktorých by sa mohli dovolávať voči štátom.

Ako je zreteľné z predchádzajúcich informácií, v práve Európskej únie absentujú úplne jasné ustanovenia ohľadom vzťahu práva Európskej únie a medzinárodného práva verejného v zakladajúcich zmluvách. Napriek tomu, že Európska únia zdôrazňuje „*autonómiu*“ „*nového právneho poriadku*“ v judikatúre Súdneho dvora Európskej únie, je vzťah právneho poriadku Európskej únie k medzinárodnému právu verejnému všeobecne chápaný ako „*monistický*“. Európska únia naozaj nemá problém umožniť, aby sa záväzné medzinárodné normy stali súčasťou jej právneho poriadku. Podľa niektorých názorov je Európska únia „dobrým občanom medzinárodného spoločenstva“.⁴²

Monistický vzťah práva Európskej únie a medzinárodného práva verejného sa odvádza najmä zo spomenutého článku 216 ods. 2 Zmluvy o fungovaní Európskej únie, ktorý stanovuje, že medzinárodné dohody uzatvorené Úniou sú záväzné pre inštitúcie Únie a jej členské štáty, čo vyplýva aj z judikatúry Súdneho dvora Európskej únie. Po prvotnom ob-

⁴² Bližšie pozri WESSEL, R. A. Reconsidering the Relationship between International and EU Law: Towards a Content-based Approach?. In: E. CANNIZZARO, P. PALCHETTI a R. A. WESSEL, eds. *International Law as Law of the European Union*. 1st ed. Leiden; Boston: Martinus Nijhoff Publishers, 2011, s. 7. ISBN 978-90-04-18857-0.

dobí, v ktorom Súdny dvor Európskych spoločenstiev kládol dôraz na posilnenie autonómnej povahy Európskeho spoločenstva, sa už od roku 1970 medzinárodné zmluvy považovali za „neoddeliteľnú súčasť“ práva Európskych spoločenstiev, pričom sa tvrdilo, že medzinárodné právo verejné sa v hierarchii prameňov nachádza medzi primárnym právom a sekundárnym právom. Uvedený stav medzinárodného práva verejného sa neobmedzuje len na *medzinárodné zmluvy*, ale platí tiež pre *obyčajové právo* a *sekundárne medzinárodné právo* vyplývajúce z medzinárodných dohôd,⁴³ ako sú napríklad *rozhodnutia medzinárodných orgánov a organizácií*.

V rámci práva Európskej únie je zakotvený i spomínaný záväzok v duchu článku 3 ods. 5 Zmluvy o Európskej únii, podľa ktorého, okrem iného, „*Únia vo vzťahoch so zvyškom sveta [...] prispieva k mieru, bezpečnosti, trvalo udržateľnému rozvoju Zeme, k solidarite a vzájomnému rešpektovaniu sa národov, k voľnému a spravodlivému obchodu, k odstráneniu chudoby a k ochrane ľudských práv, najmä práv dieťaťa, ako aj k prísnemu dodržiavaniu a rozvoju medzinárodného práva, najmä k dodržiavaniu zásad Charty Organizácie Spojených národov.*“ Predmetný záväzok sa odráža aj v judikatúre Súdneho dvora Európskej únie, ktorá reflektuje snahu Európskej únie prispieť k prísnemu dodržiavaniu a rozvoju medzinárodného práva verejného a dodržiavaniu zásad *Charty Organizácie Spojených národov* (1945).⁴⁴ Ide o situácie, keď právo Európskej únie nie je v rozpore s medzinárodným právom verejným.

Z hľadiska zachovávania *medzinárodných zmlúv, medzinárodných obyčají či rozhodnutí medzinárodných orgánov a organizácií* Súdny dvor Európskej únie vyvinul komplexnú judikatúru. Ako prvé uvedieme judikáty Súdneho dvora Európskej únie týkajúce sa záväznosti medzinárodných zmlúv uzavretých Európskou úniou vo vzťahu k územiau Západnej Sahary, ktoré sčasti ovláda Maroko a sčasti zase národnooslobodzovacie hnutie Front Polisario. V prípade *Front Polisario proti Rade Európskej únie* (2015)⁴⁵ bol predmetom konania návrh na zrušenie *Rozhodnutia Rady 2012/497/EÚ z 8. marca 2012 o uzavretí dohody vo forme výmeny listov medzi Európskou úniou a Marockým kráľovstvom o recipročných li-*

⁴³ Bližšie pozri WESSEL, R. A. Reconsidering the Relationship between International and EU Law: Towards a Content-based Approach?. In: E. CANNIZZARO, P. PALCHETTI a R. A. WESSEL, eds. *International Law as Law of the European Union*. 1st ed. Leiden; Boston: Martinus Nijhoff Publishers, 2011, s. 8. ISBN 978-90-04-18857-0.

⁴⁴ Bližšie pozri Vyhlášku č. 30/1947 Zb. v znení Vyhlášky č. 127/1965 Zb.

⁴⁵ Bližšie pozri prípad Všeobecného súdu Európskej únie T-512/12.

beralizačných opatreniach pre poľnohospodárske výrobky, spracované poľnohospodárske výrobky, ryby a výrobky rybného hospodárstva a o nahradení Protokolov č. 1, č. 2 a č. 3 a ich príloh a o zmenách a doplneniach Euro-stredomorskej dohody o pridružení medzi Európskymi spoločenstvami a ich členskými štátmi na jednej strane a Marockým kráľovstvom na strane druhej. Žalobcom bol *Ľudový front za oslobodenie Saguia el Hamra a Ria de Oro (Front Polisario)*, ktorý vznikol 10. mája 1973. Podľa článku 1 jeho stanov zostavených na jeho trinástom kongrese v decembri 2011 je Front Polisario „národnooslobodzovacím hnutím, ktoré je plodom dlhodobého odporu ľudu Sahrawi proti rôznym formám cudzej okupácie“. V súčasnosti je najväčšia časť územia Západnej Sahary pod kontrolou Marockého kráľovstva, zatiaľ čo Front Polisario kontroluje menšiu a veľmi málo osídlenú časť na východe územia. Územie kontrolované Frontom Polisario je od územia kontrolovaného Marockým kráľovstvom oddelené pieskovým valom, ktorý postavilo Marocké kráľovstvo a ktorý stráži marocká armáda. Významný počet utečencov pochádzajúcich zo Západnej Sahary žije v táboroch, ktoré spravuje Front Polisario a ktoré sa nachádzajú na alžírskom území pri Západnej Sahare.

Z argumentácie, ktorú uvádza Front Polisario na podporu všetkých svojich žalobných dôvodov, vyplýva, že jeho žaloba smeruje k zrušeniu napadnutého rozhodnutia v rozsahu, v akom v ňom bolo schválené, že dohoda, ktorej sa rozhodnutie týka, sa vzťahuje na Západnú Saharu. Ako totiž vyplýva z vyššie uvedených úvah týkajúcich sa priamej a osobnej dotknutosti Frontu Polisario napadnutým rozhodnutím, Front Polisario je priamo a osobne dotknutý napadnutým rozhodnutím práve preto, že predmetná dohoda sa vzťahuje aj na Západnú Saharu.

Všeobecný súd po preskúmaní celej veci rozhodol, že Rozhodnutie Rady 2012/497/EÚ z 8. marca 2012 o uzavretí dohody vo forme výmeny listov medzi Európskou úniou a Marockým kráľovstvom o recipročných liberalizačných opatreniach pre poľnohospodárske výrobky, spracované poľnohospodárske výrobky, ryby a výrobky rybného hospodárstva a o nahradení Protokolov č. 1, č. 2 a č. 3 a ich príloh a o zmenách a doplneniach Euro-stredomorskej dohody o pridružení medzi Európskymi spoločenstvami a ich členskými štátmi na jednej strane a Marockým kráľovstvom na strane druhej sa *zrušuje v rozsahu, v akom je v ňom schválené*, že uvedená dohoda sa vzťahuje na Západnú Saharu. Rada Európskej únie a Európska komisia znášajú svoje vlastné trovy konania a sú povinné nahradiť trovy konania, ktoré vznikli Ľudovému frontu za oslobodenie Saguia el Hamra a Ria de Oro (Frontu Polisario).

V prípade prejudiciálneho konania v súvislosti s vecou *Kampaň Západná Sahara, Spojené kráľovstvo* (anglicky *Western Sahara Campaign, United Kingdom*) proti *Daňovej a colnej správe, Spojené kráľovstvo* (anglicky *Commissioners for Her Majesty's Revenue and Customs*) a *Ministerstvu životného prostredia, výživy a vidieka, Spojené kráľovstvo* (anglicky *Secretary of State for Environment, Food and Rural Affairs*),⁴⁶ za účasti *Marockej konfederácie pre poľnohospodárstvo a rozvoj vidieka* (francúzsky *Confédération Marocaine de l'Agriculture et du Développement Rural*, francúzska skratka *COMADER*) (2018),⁴⁷ boli riešené niektoré otázky súvisiace s predchádzajúcim prípadom. Návrh na začatie prejudiciálneho konania sa týkal platnosti *Dohody o partnerstve v sektore rybolovu medzi Európskym spoločenstvom a Marockým kráľovstvom* (ďalej len „Dohoda o partnerstve“),⁴⁸ ktorá je schválená a vykonávaná Nariadením Rady (ES) č. 764/2006 z 22. mája 2006 o uzavretí *Dohody o partnerstve v sektore rybolovu medzi Európskym spoločenstvom a Marockým kráľovstvom*,⁴⁹ Rozhodnutím Rady 2013/785/EÚ zo 16. decembra 2013 o uzavretí protokolu v mene Európskej únie medzi Európskou úniou a Marockým kráľovstvom, ktorým sa stanovujú rybolovné možnosti a finančný príspevok podľa *Dohody o partnerstve v sektore rybolovu medzi Európskym spoločenstvom a Marockým kráľovstvom*,⁵⁰ a Nariadením Rady (EÚ) č. 1270/2013 z 15. novembra 2013 o rozdelení rybolovných možností na základe protokolu medzi Európskou úniou a Marockým kráľovstvom, ktorým sa stanovujú rybolovné možnosti a finančný príspevok podľa *Dohody o partnerstve v sektore rybolovu medzi Európskym spoločenstvom a Marockým kráľovstvom*.⁵¹

V kontexte daného prípadu je potrebné uviesť, že Kampaň Západná Sahara, Spojené kráľovstvo je dobrovoľná organizácia, ktorej cieľom je podporovať uznanie práva ľudu Západnej Sahary na sebaurčenie. V rámci anglického súdneho systému podala dve žaloby. Prvý spor sa týkal skutočnosti, či daňová a colná správa Spojeného kráľovstva oprávnené akceptovala, že do tohto členského štátu boli podľa dohody o pridružení dovezené výrobky s pôvodom v Západnej Sahare, ktoré mali osvedčený pôvod v Marockom kráľovstve. Druhý spor spochybňoval rybolovnú poli-

⁴⁶ Bližšie pozri prípad Súdneho dvora Európskej únie C-266/16.

⁴⁷ Bližšie pozri prípad Súdneho dvora Európskej únie C-266/16.

⁴⁸ Bližšie pozri Úradný vestník Európskej únie L 141, 29. 5. 2006, s. 4.

⁴⁹ Bližšie pozri Úradný vestník Európskej únie L 141, 29. 5. 2006, s. 1.

⁵⁰ Bližšie pozri Úradný vestník Európskej únie L 349, 21. 12. 2013, s. 1.

⁵¹ Bližšie pozri Úradný vestník Európskej únie L 328, 7. 12. 2013, s. 40.

tiku vypracovanú Ministerstvom životného prostredia, výživy a vidieka Spojeného kráľovstva z dôvodu, že sa podľa nej pobrežné vody územia Západnej Sahary zahŕňajú do pôsobnosti vnútroštátnych právnych opatrení určených na vykonanie Dohody o partnerstve, Protokolu z roku 2013, ako aj aktov sekundárneho práva, prostredníctvom ktorých Únia prideliť jej členským štátom možnosti rybolovu podľa tejto dohody a tohto protokolu. *Súdny dvor Európskej únie skúmal všetky relevantné ustanovenia spomenutých medzinárodných zmlúv Európskej únie s Marokom, noriem sekundárneho práva Európskej únie aj príslušné ustanovenia Charty Organizácie Spojených národov (1945), Dohovoru Organizácie Spojených národov o morskom práve (1982) či Viedenského dohovoru o zmluvnom práve (1969).*

Súdny dvor Európskej únie v kontexte všetkých uvedených dokumentov skúmal najmä formuláciu „vody spadajúce pod zvrchovanosť alebo jurisdikciu Marockého kráľovstva“ a zistil, že predmetná formulácia uvedená v článku 2 písm. a) Dohody o partnerstve nezahŕňa vody priľahlé k územiu Západnej Sahary. Z uvedeného dôvodu Súdny dvor Európskej únie rozhodol, že Maroko nemá právo na využívanie morských priestorov, v ktorých má, v duchu *Dohovoru Organizácie Spojených národov o morskom práve (1982)*,⁵² zvrchovanosť alebo jurisdikciu Západná Sahara.

Zaujímavým prípadom, kde sa Súdny dvor Európskej únie zmienil o potrebe dodržiavať *všeobecné obyčajové medzinárodné právo*, je prípad *Maďarsko proti Slovenskej republike (2012)*.⁵³ Išlo v ňom o otázku legality odmietnutia vstupu na územie Slovenskej republiky prezidentovi Maďarskej republiky Lázslóvi Sólyomovi, ktorý sa chcel zúčastniť odhalenia pamätníka uhorského kráľa Štefana I. v meste Komárno ako súkromná osoba. Slovenská strana ho odmietla vpustiť na územie Slovenskej republiky vzhľadom na skutočnosť, že išlo o neohlásenú návštevu, navyše politicky kontroverznej udalosti, pričom by v nadväznosti na to prezidentovi Sólyomovi Slovenská republika nevedela zabezpečiť výsady a imunity a ochranu, ktoré mu prináležia podľa medzinárodného obyčajového práva. Predmetom konania bola žaloba Maďarskej republiky o nesplnenie si povinnosti podľa článku 259 Zmluvy o fungovaní Európskej únie, podaná 8. júla 2010, pričom Maďarská republika tvrdila, že Slovenská republika si nespĺnila povinnosti, ktoré jej vyplývajú zo *Smernice Európskeho par-*

⁵² Bližšie pozri *United Nations Convention on the Law of the Sea [1982]*. 1833 UNTS 3.

⁵³ Bližšie pozri prípad Súdneho dvora Európskej únie C-364/10.

lamentu a Rady 2004/38/ES z 29. apríla 2004 o práve občanov Únie a ich rodinných príslušníkov voľne sa pohybovať a zdržiavať sa v rámci územia členských štátov, ktorá mení a dopĺňa Nariadenie (EHS) 1612/68 a ruší Smernice 64/221/EHS, 68/360/EHS, 72/194/EHS, 73/148/EHS, 75/34/EHS, 75/35/EHS, 90/364/EHS, 90/365/EHS a 93/96/EHS,⁵⁴ a z článku 21 ods. 1 Zmluvy o fungovaní Európskej únie, keď dňa 21. augusta 2009 nepovolila prezidentovi Maďarska Lázslóovi Sólyomovi vstup na svoje územie, pričom sa odvolávala na uvedenú smernicu, ale nerešpektovala jej ustanovenia. Maďarská republika ďalej tvrdila, že právu Európskej únie, a osobitne článku 3 ods. 2 Zmluvy o Európskej únii a článku 21 ods. 1 Zmluvy o fungovaní Európskej únie odporuje stanovisko Slovenskej republiky, ktoré zastávala do podania žaloby, spočívajúce v presvedčení, že právo odoprieť vstup predstaviteľovi Maďarska, akým je prezident tohto štátu, na územie Slovenskej republiky je v súlade so Smernicou 2004/38/ES, čím potvrdila, že takýto protiprávny postoj sa môže zopakovať. Maďarská republika súčasne tvrdila, že Slovenská republika zneužila právo Únie, keď jej štátne orgány dňa 21. augusta 2009 nepovolili prezidentovi Sólyomovi vstup na jej územie. Maďarská republika napokon žiadala Súdny dvor Európskej únie, aby pre prípad, ak by konkrétny predpis medzinárodného práva verejného mohol obmedziť osobnú pôsobnosť Smernice 2004/38/ES, určil rozsah a účinok takýchto výnimiek.

V predmetnej súvislosti Slovenská republika uviedla, že vzhľadom na úlohu hláv štátov spadá ich presun v rámci Únie do oblasti diplomatických vzťahov medzi členskými štátmi Európskej únie, ktoré sú upravené medzinárodným obyčajovým právom a medzinárodnými dohodami. Zásada prenesenia právomocí vyplývajúca z článku 3, článku 4 ods. 1 a článku 5 Zmluvy o Európskej únii totiž vylučuje bilaterálne diplomatické vzťahy medzi členskými štátmi Európskej únie z pôsobnosti práva Únie. Potvrdzuje to predovšetkým Rozsudok Súdneho dvora Európskej únie v prípade *Komisia proti Belgicku* (2007),⁵⁵ podľa ktorého si členské štáty aj po ich pristúpení k Európskej únii zachovávajú možnosť upravovať svoje diplomatické vzťahy. Navyše, nijaké ustanovenie zakladajúcich zmlúv Európskej únie výslovne nepriznáva Únii právomoc upravovať diplomatické vzťahy medzi jej členskými štátmi.

⁵⁴ Bližšie pozri Úradný vestník Európskej únie L 158, 30. 4. 2004, s. 77.

⁵⁵ Bližšie pozri prípad Súdneho dvora Európskej únie C-437/04.

Súdny dvor Európskej únie konštatoval, že právo Únie treba vykladať so zreteľom na príslušné právne normy medzinárodného práva verejného, keďže toto právo je súčasťou právneho poriadku Únie a je pre jej inštitúcie záväzná.⁵⁶ Súdny dvor Európskej únie ďalej uviedol, že na základe *obyčajových pravidiel všeobecného medzinárodného práva*, ako aj *pravidiel mnohostranných dohôd* má hlava štátu v medzinárodných vzťahoch osobitné postavenie, ktoré zahŕňa najmä výsady a imunity. Súčasne pritom konštatoval, že i článok 1 *Dohovoru o zabránení a trestaní trestných činov proti osobám požívajúcim medzinárodnú ochranu vrátane diplomatických zástupcov* (1973) predovšetkým zdôrazňuje, že každá hlava štátu, ktorá sa nachádza na území cudzieho členského štátu, požíva túto ochranu. Prítomnosť hlavy štátu na území iného štátu *tak ukladá tomuto štátu povinnosť zabezpečiť ochranu osobe*, ktorá zastáva takúto funkciu, a to nezávisle od dôvodu jej pobytu. *Status hlavy štátu sa teda vyznačuje špecifikom vyplývajúcim zo skutočnosti, že ho upravuje medzinárodné právo verejné, v dôsledku čoho konanie hlavy štátu z medzinárodného hľadiska, akým je jej prítomnosť v zahraničí, podlieha tomuto právu – a najmä právu diplomatických vzťahov.* Takéto špecifikum odlišuje osobu, ktorej je priznaný daný status, od všetkých ostatných občanov Únie, takže na vstup takejto osoby na územie iného členského štátu Európskej únie sa nevzťahujú tie isté podmienky ako podmienky uplatniteľné na ostatných občanov Únie. Z uvedeného vyplýva, že skutočnosť, že ak občan Únie zastáva funkciu hlavy štátu, môže na základe medzinárodného práva verejného cudzí štát odôvodňovať obmedzenie výkonu práva na pohyb, ktoré mu priznáva článok 21 Zmluvy o fungovaní Európskej únie. Súdny dvor Európskej únie v tejto súvislosti konštatoval, že ani článok 21 Zmluvy o fungovaní Európskej únie, ani *a fortiori* Smernica 2004/38/ES neukladajú Slovenskej republike povinnosť zaručiť prezidentovi Maďarska vstup na svoje územie. V nadväznosti na uvedené Súdny dvor Európskej únie zamietol jeden zo žalobných dôvodov Maďarskej republiky a po preskúmaní relevantných noriem práva Európskej únie zamietol i zvyšné žalobné dôvody Maďarskej republiky.

Súdny dvor Európskej únie reaguje v rámci svojej judikatúry i na existenciu *medzinárodného práva životného prostredia* a *medzinárodnoprávnu úpravu vzdušného priestoru*. V nadväznosti na Smernicu 2008/

⁵⁶ Pozri v uvedenom zmysle *Case of Yassin Abdullah Kadi and Al Barakaat International Foundation v. Council of the European Union and Commission of the European Communities* [2008-09-03]. Judgement of the Court of Justice of the European Union, 2008, C-402/05 P a C-415/05 P, bod 291.

101/ES, ktorá pozmenila Smernicu 2003/87/ES tým, že začlenila činnosti leteckej dopravy do systému obchodovania s emisími kvótami skleníkových plynov v rámci Európskeho spoločenstva, vznikol relatívne významný judikát Súdneho dvora Európskej únie v konaní o prejudiciálnej otázke vo veci C-366/10. Predmetom veci bol návrh na začatie prejudiciálneho konania podľa článku 267 Zmluvy o fungovaní Európskej únie, podaný rozhodnutím Vysokého súdneho dvora (anglicky High Court of Justice) s pôsobnosťou pre Anglicko a Wales, Oddelenie kráľovnej lavice (anglicky Queen's Bench Division) Spojeného kráľovstva Veľkej Británie a Severného Írska z 8. júla 2010 a doručený Súdnemu dvoru Európskej únie 22. júla 2010, ktorý súvisí s konaním v rámci sporu medzi *Air Transport Association of America, American Airlines Inc., Continental Airlines Inc. a United Airlines Inc. (ďalej len spolu „ATA a i.“)* a *Štátnym tajomníkom pre energiu a zmenu klímy (anglicky Secretary of State for Energy and Climate Change)* (2010)⁵⁷ vo veci platnosti opatrení na prebratie Smernice 2008/101/ES, prijatých Spojeným kráľovstvom Veľkej Británie a Severného Írska. Britský súd položil otázku, či možno v danej veci na základe viacerých obyčajových a zmluvných pravidiel medzinárodného práva verejného napadnúť platnosť Smernice 2003/87/ES, ktorá bola zmenená a doplnená Smernicou 2008/101/ES s cieľom začleniť činnosti leteckej dopravy do systému obchodovania s emisiami. Zmienené obyčajové a zmluvné pravidlá medzinárodného práva verejného zahŕňali zásadu obyčajového medzinárodného práva, že každý štát má úplnú a výlučnú suverenitu nad svojím vzdušným priestorom, zásadu obyčajového medzinárodného práva, že žiadny štát nemôže platne vykonávať svoju suverenitu nad akoukoľvek časťou širého mora, zásadu obyčajového medzinárodného práva týkajúcu sa slobody preletu nad širým morom, zásadu obyčajového medzinárodného práva, že lietadlá počas preletu nad širým morom podliehajú výlučnej právomoci štátu ich registrácie, pokiaľ medzinárodná zmluva výslovne nestanovuje inak, *Chicagský dohovor o medzinárodnom civilnom letectve* z roku 1944 (najmä jeho články 1, 11, 12, 15 a 24), *Dohodu o otvorení nebi* z roku 1992 (najmä jej článok 7, článok 11 ods. 2 a článok 15 ods. 3) a *Kjótsky protokol k Rámcovému dohovoru o zmene klímy*

⁵⁷ Bližšie pozri *Case of Air Transport Association of America and Others v. Secretary of State for Energy and Climate Change* [2011-12-21]. Judgement of the Court of Justice of the European Union, 2011, C-366/10; a JANKUV, J. Ochrana klímy v práve životného prostredia Európskej únie a prístup Slovenskej republiky k tejto problematike desať rokov po jej vstupe do Európskej únie. In: J. KLUČKA, ed. *10 rokov v EÚ: Vzťahy, otázky, problémy*. 1. vyd. Košice: Univerzita Pavla Jozefa Šafárika v Košiciach, Právnická fakulta, 2014, s. 111-112. ISBN 978-80-8152-206-2.

z roku 1997 (najmä jeho článok 2 ods. 2). Súdny dvor Európskej únie konštatoval, že „preskúmanie Smernice 2008/101/ES neodhalilo skutočnosť, ktorými by mohla byť dotknutá jej platnosť“. Smernica 2008/101/ES je teda v súlade so všetkými uvedenými normami medzinárodného práva verejného a začlenenie činností leteckej dopravy do systému obchodovania s emisnými kvótami skleníkových plynov v rámci Európskeho spoločenstva bolo legálne a možné.

Ďalším prípadom reakcie Súdneho dvora Európskej únie na dohovor z oblasti medzinárodného práva životného prostredia je prípad *Lesoochranárske zoskupenie VLK proti Ministerstvu životného prostredia Slovenskej republiky* (2011),⁵⁸ ktorého predmetom bol návrh na začatie prejudiciálneho konania podľa článku 234 Zmluvy o založení Európskeho spoločenstva, podaný na základe rozhodnutia Najvyššieho súdu Slovenskej republiky z 22. júna 2009 a doručený Súdnemu dvoru Európskej únie 3. júla 2009, ktorý súvisel s konaním *Lesoochranárske zoskupenie VLK proti Ministerstvu životného prostredia Slovenskej republiky*. Návrh na začatie prejudiciálneho konania bol podaný vo veci výkladu článku 9 ods. 3 Aarhuského dohovoru, t.j. *Dohovoru o prístupe k informáciám, účasti verejnosti na rozhodovaní a prístupe k spravodlivosti v záležitostiach životného prostredia* (1998, ďalej len „Aarhuský dohovor“), ktorý bol prijatý v rámci Hospodárskej komisie Organizácie Spojených národov pre Európu⁵⁹ 25. júna 1998 v dánskom meste Aarhus. Jeho zmluvnými stranami sú členské štáty Európskej únie, ale i Európska únia samotná. Aarhuský dohovor je novým typom dohovoru z oblasti medzinárodného práva životného prostredia, ktorý prepája medzinárodné právo životného prostredia a medzinárodné právo ľudských práv. Podľa jeho článku 9 ods. 3, členovia verejnosti majú mať právo na prístup k správnym a súdnym konaniam, aby mohli vznášať námietky proti konaniam, aktom alebo opomenutiam zo strany súkromných osôb alebo štátnych orgánov, ktoré sú v rozpore s ustanoveniami ich vnútroštátneho práva týkajúceho sa životného prostredia.

Predmetný návrh bol podaný v rámci sporu medzi Lesoochranárskym zoskupením VLK (ďalej len „Zoskupenie VLK“), združením založeným podľa slovenského práva, ktorého cieľom je ochrana životného pro-

⁵⁸ Bližšie pozri prípad Súdneho dvora Európskej únie C-240/09.

⁵⁹ Bližšie pozri *Convention on Access to Information, Public Participation on Decision-making and Access to Justice in Environmental Matters* [1998]. Dohovor vyšiel v slovenskej Zbierke zákonov ako Oznamenie Ministerstva zahraničných vecí Slovenskej republiky č. 43/2006 Z.z.

stredia, a Ministerstvom životného prostredia Slovenskej republiky (ďalej len „Ministerstvo životného prostredia“), týkajúceho sa žiadosti Zoskupenia VLK o priznanie postavenia „účastníka konania“ v správnom konaní o priznanie výnimiek z ochrany takých druhov ako medveď hnedý, o vstup do chránených území alebo o použitie chemických prípravkov v týchto lokalitách. Súdny dvor Európskej únie vo veci rozhodol, že článok 9 ods. 3 Aarhuského dohovoru nemá priamy účinok v práve Únie, pričom zároveň uviedol, že prináleží vnútroštátnemu súdu, aby poskytol taký výklad procesného práva týkajúceho sa podmienok, ktoré je potrebné splniť na podanie správneho opravného prostriedku alebo žaloby, ktorý bude v čo najväčšej možnej miere v súlade tak s cieľmi článku 9 ods. 3 tohto dohovoru, ako aj s cieľom účinnej súdnej ochrany práv poskytovaných právom Únie, aby mohla organizácia na ochranu životného prostredia, akou je Lesoochranárske zoskupenie VLK, napadnúť na súde rozhodnutie prijaté v rámci správneho konania, ktoré by mohlo byť v rozpore s právom Únie v oblasti životného prostredia. Uvedené rozhodnutie požaduje priznať verejnosti a environmentálnym zoskupeniam čo najširší rozsah práva v postupoch verejnej správy, v ktorých sa rozhoduje o zámeroch rôznych činností. Súdny dvor Európskej únie v kontexte tohto prípadu posúdil tiež záväzky vyplývajúce zo sekundárneho práva, ktoré prevzalo ustanovenia Aarhuského dohovoru, a rozhodol, že vnútroštátne sudy majú poskytovať súdnu ochranu v oblasti práva životného prostredia Európskej únie, aby dosahovali účel článku 9 ods. 3 Aarhuského dohovoru.⁶⁰

Ako už bolo uvedené, Európska únia prijala i záväzok rešpektovať *Európsky dohovor o ochrane ľudských práv a základných slobôd* (1950, ďalej len „Európsky dohovor“), a dokonca i záväzok pristúpiť k tomuto dohovoru. Proces pristúpenia Európskej únie k Európskemu dohovoru je však veľmi komplikovaný a predpokladá vypracovanie dohody o pristúpení Európskej únie k Európskemu dohovoru, s ktorou vyjadrí súhlas Súdny dvor Európskej únie a ktorá si vyžiada politický súhlas orgánov Rady Európy a Európskej únie a ratifikáciu zo strany všetkých členských štátov Rady Európy.⁶¹ Príslušný návrh takejto dohody vypracovala v roku 2012 skupina expertov Rady Európy, pričom bol postúpený na posúdenie

⁶⁰ Bližšie pozri MASLEN, M. *Verejná správa a právo na priaznivé životné prostredie*. 1. vyd. Praha: Leges, 2016, s. 81-82. ISBN 978-80-7502-198-4.

⁶¹ Bližšie pozri ŠTURMA, P. *Vztah Evropské úmluvy o lidských právech a práva EU po posudku SDEU 2/13*. In: J. SVÁK a A. ERDŮSOVÁ, eds. *Juridizácia ľudských práv v kontexte judikatury Európskeho súdu pre ľudské práva*. 1. vyd. Bratislava: Paneurópska vysoká škola. 2015, s. 20. ISBN 978-80-89453-11-5.

Súdnemu dvoru Európskej únie. Súdny dvor Európskej únie prijal vo veci Posudok č. 2/13 až v decembri 2014, pričom konštatoval nezlučiteľnosť návrhu uvedenej dohody s právom Európskej únie. V nadväznosti na vzniknutú situáciu profesor Pavel Šturma predpokladá tri možné scenáre vývoja. Prvým je scenár renegociácie, ktorý by si žiadal vytvorenie nového návrhu dohody o pristúpení Európskej únie k Európskemu dohovoru. Druhým je scenár pokračovania súčasného stavu, v nadväznosti na koncepciu ekvivalentnej ochrany, ktorú sformuloval Európsky súd pre ľudské práva v rozsudku *Bosphorus proti Írsku* (2005)⁶² a ktorá vyvažuje strety a možné rozdielne rozhodnutia Súdneho dvora Európskej únie a Európskeho súdu pre ľudské práva. Uvedená koncepcia vychádza z vyvrátiteľnej domnienky, že tam, kde členský štát Európskej únie, zmluvná strana Európskeho dohovoru, iba plní svoje povinnosti plynúce z práva Európskej únie, bez priestoru pre vlastné uváženie, nebude niest' zodpovednosť za porušenie práv chránených Európskym dohovorem, ak sťažovateľ mal zaistenú ekvivalentnú ochranu týchto práv v rámci právneho poriadku Európskej únie. Tretím možným scenárom je scenár separácie systému ochrany ľudských práv v rámci Európskej únie dobudovaním jeho procesných mechanizmov, tak, aby sa jednotlivec mohol domáhať ochrany ľudských práv zakotvených v rámci práva Európskej únie podaním priamej žaloby Súdnemu dvoru Európskej únie.⁶³

Ako sme už uviedli, Súdny dvor Európskej únie v praxi rešpektuje Európsky dohovor, čo zreteľne indikuje už spomínaný rozsudok vo veci *Rutili proti Ministrovi vnútra* (1975),⁶⁴ kde Súdny dvor Európskej únie označil Európsky dohovor za jeden z hlavných prameňov základných práv, ktoré sú garantované právnym poriadkom Európskeho spoločenstva, pričom sa v odôvodnení rozsudku oprel o konkrétne ustanovenia daného dohovoru.⁶⁵ Súdny dvor Európskej únie je však v rámci svojej judikatúry

⁶² Bližšie pozri *Case of Bosphorus Hava Yolları Turizm ve Ticaret Anonim Şirketi v. Ireland* [2005-06-30]. Judgement of the European Court of Human Rights, 2005, Application No. 45036/98.

⁶³ Bližšie pozri ŠTURMA, P. Vztah Evropské úmluvy o lidských právech a práva EU po posudku SDEU 2/13. In: J. SVÁK a A. ERDŐSOVÁ, eds. *Juridizácia ľudských práv v kontexte judikatúry Európskeho súdu pre ľudské práva*. 1. vyd. Bratislava: Paneurópska vysoká škola. 2015, s. 22-23. ISBN 978-80-89453-11-5.

⁶⁴ Bližšie pozri *Case of Roland Rutili v. the Minister of the Interior* [1975-10-28]. Judgement of the Court of Justice of the European Communities, 1975, C-36/75.

⁶⁵ Bližšie pozri HODÁS, M. Vývoj ochrany ľudských práv v Európskej únii. In: J. SVÁK a A. ERDŐSOVÁ, eds. *Juridizácia ľudských práv v kontexte judikatúry Európskeho súdu pre ľudské práva*. 1. vyd. Bratislava: Paneurópska vysoká škola. 2015, s. 26. ISBN 978-80-89453-11-5.

prípravený ísť aj nad rámec Európskeho dohovoru,⁶⁶ tak, ako to indikoval v prípade *Európsky parlament proti Rade Európskej únie* (2006),⁶⁷ a to v kontexte ochrany ľudského práva na život.

Súdny dvor Európskej únie sa v ľudsko-právnej oblasti inšpiroval i ďalšími medzinárodnými zmluvami. Stalo sa tak v kontexte ustanovenia článku 6 ods. 3 Zmluvy o Európskej únii, ktorý zakotvuje, že „... základné práva tak [...] ako vyplývajú z ústavných tradícií spoločných pre členské štáty, predstavujú všeobecné zásady práva Únie...“. Podľa tohto ustanovenia sú súčasťou práva Európskej únie *vnútroštátne ústavné tradície spoločné pre členské štáty Európskej únie*. Predmetné ústavné tradície sa stali základom pre vytvorenie doktríny základných práv v rámci konštantnej judikatúry Súdneho dvora Európskej únie⁶⁸ v čase, keď tento orgán fungoval pod názvom *Súdny dvor Európskych spoločenstiev*. Súdny dvor Európskych spoločenstiev v rámci zmienenej doktríny a súvisiacej judikatúry vyšpecifikoval celý rad základných práv. Okrem ústavných tradícií spoločných pre členské štáty Európskej únie sa však Súdny dvor Európskych spoločenstiev inšpiroval pri tvorbe svojej judikatúry i platným ústavným právom členských štátov Európskych spoločenstiev, interpretáciami všeobecne záväzných rozhodnutí ich ústavných súdov, historickými dokumentmi, ako je napríklad francúzska *Deklarácia práv človeka a občana* (1789), ale aj medzinárodnoprávnymi dokumentmi, ako sú *Všeobecná deklarácia ľudských práv* (1948), už spomenutý *Európsky dohovor o ochrane ľudských práv a základných slobôd* (1950) Rady Európy, *Dohovor o diskriminácii (zamestnaní a povolání)* (1958) č. 111 Medzinárodnej organizácie práce,⁶⁹ *Medzinárodný pakt o občianskych a politických právach* (1966) Organizácie Spojených národov a *Dohovor o právach dieťaťa* (1989).⁷⁰

⁶⁶ Bližšie pozri MAZÁK, J. a M. JÁNOŠÍKOVÁ. *Základy práva Európskej únie*. 1. vyd. Bratislava: Iura Edition, 2009, s. 117-118. ISBN 978-80-8078-289-4.

⁶⁷ Bližšie pozri prípad Súdneho dvora Európskej únie C-540/03.

⁶⁸ K uvedenej problematike bližšie pozri JANKUV, J. *Medzinárodné a európske mechanizmy ochrany ľudských práv*. 1. vyd. Bratislava: Iura Edition, 2006, s. 212-219. ISBN 80-8078-096-X.

⁶⁹ Uvedený dohovor vyšiel v Zbierke zákonov pod č. 465/1990 Zb.

⁷⁰ Bližšie pozri JANKUV, J., D. LANTAJOVÁ, M. ŠMID a K. BLAŠKOVIČ. *Medzinárodné právo verejné: Prvá časť*. 1. vyd. Plzeň: Aleš Čeněk, 2015, s. 205. ISBN 978-80-7380-559-3; a HODÁS, M. Vývoj ochrany ľudských práv v Európskej únii. In: J. SVÁK a A. ERDÖSOVÁ, eds. *Juridizácia ľudských práv v kontexte judikatúry Európskeho súdu pre ľudské práva*. 1. vyd. Bratislava: Paneurópska vysoká škola. 2015, s. 24-30. ISBN 978-80-89453-11-5.

Európska únia sa osobitne zaoberá i podrobnou implementáciou *Dohovoru o právnom postavení utečencov* (1951) v znení jeho *Protokolu* (1957). Do praxe ho uvádza celý rad noriem sekundárneho práva Európskej únie.⁷¹ Navyše, Európska únia reagovala tiež na utečenecké vlny v roku 2015, a to prijatím *Rozhodnutia Rady Európskej únie č. 2015/1601 z 22. septembra 2015 o zavedení dočasných opatrení v oblasti medzinárodnej ochrany v prospech Talianska a Grécka*,⁷² v duchu ktorého sa rozhodlo o relokácii utečencov v rámci členských krajín Európskej únie. Pre členské štáty Únie boli, okrem iného, určené presné počty (kvóty) utečencov, ktoré mal ten-ktorý štát prijať z Talianska a Grécka. Vláda Slovenskej republiky na svojom výjazdovom zasadnutí v Nitre dňa 30. septembra 2015 rozhodla o podaní žaloby podľa článku 263 Zmluvy o fungovaní Európskej únie, na základe ktorého má každý členský štát Európskej únie právo napadnúť právny akt Únie, o ktorom sa domnieva, že z hmotného hľadiska alebo procesného hľadiska porušuje jej právo. Podobný postup zvažovali i iné členské štáty Európskej únie; dňa 3. decembra 2015 podalo rovnakú žalobu aj Maďarsko. V oboch veciach, ktoré je možné nazvať skráteno *Slovenská republika a Maďarská republika proti Rade Európskej únie* (2017), sa Slovenská republika a Maďarsko domáhali zrušenia *Rozhodnutia Rady Európskej únie č. 2015/1601 z 22. septembra 2015 o zavedení dočasných opatrení v oblasti medzinárodnej ochrany v prospech Talianska a Grécka*.⁷³ Slovenská republika na podporu svojej žaloby vo veci C-643/15 uvádzala šesť žalobných dôvodov založených na porušení: po prvé článku 68 Zmluvy o fungovaní Európskej únie, článku 13 ods. 2 Zmluvy o Európskej únii, ako aj zásady inštitucionálnej rovnováhy, po druhé článku 10 ods. 1 a 2 a článku 13 ods. 2 Zmluvy o Európskej únii, článku 78 ods. 3 Zmluvy o fungovaní Európskej únie, článkov 3 a 4 Protokolu č. 1 o úlohe národných parlamentov v Európskej únii, pripojeného k Zmluve o Európskej únii a Zmluve o fungovaní Európskej únie (ďalej len „Protokol č. 1“), a článkov 6 a 7 Protokolu č. 2 o uplatňovaní zásad subsidiarity a proporcionality, pripojeného k Zmluve o Európskej únii a Zmluve o fungovaní Európskej únie (ďalej len „Protokol č. 2“), ako aj zásad právnej istoty, zastupiteľskej demokracie a inštitucionálnej rov-

⁷¹ K uvedeným normám bližšie pozri napríklad JANKUV, J. Historický vývoj medzinárodnoprávneho inštitútu azylu v interakcii s medzinárodným utečeneckým právom a medzinárodným právom ľudských práv. In: M. FILO, ed. *Právo na azyl a jeho aplikácia vo verejnej správe*. 1. vyd. Kraków: Towarzystwo Słowaków w Polsce, 2015, s. 21-43. ISBN 978-83-7490-846-7.

⁷² Bližšie pozri Úradný vestník Európskej únie L 248, 24. 9. 2015, s. 80-94.

⁷³ Bližšie pozri Úradný vestník Európskej únie L 248, 24. 9. 2015, s. 80.

nováhy, po tretie podstatných formálnych náležitostí upravujúcich legislatívny postup, ako aj článku 10 ods. 1 a 2 a článku 13 ods. 2 Zmluvy o Európskej únii a zásad zastupiteľskej demokracie, inštitucionálnej rovnováhy a riadnej správy vecí verejných (subsidiárne), po štvrté podstatných formálnych náležitostí, ako aj článku 10 ods. 1 a 2 a článku 13 ods. 2 Zmluvy o Európskej únii a zásad zastupiteľskej demokracie, inštitucionálnej rovnováhy a riadnej správy vecí verejných (čiastočne subsidiárne), po piate podmienok uplatnenia článku 78 ods. 3 Zmluvy o fungovaní Európskej únie (subsidiárne) a po šieste zásady proporcionality. Maďarská republika uviedla celkovo desať žalobných dôvodov, ktoré sa v mnohom prekrývali so žalobnými dôvodmi Slovenskej republiky. Súdny dvor Európskej únie rozhodol v oboch veciach spoločným rozsudkom,⁷⁴ pričom obe žaloby zamietol, čím uznal legalitu Rozhodnutia Rady Európskej únie č. 2015/1601 z 22. septembra 2015, prijatého na vykonanie *Dohovoru o právnom postavení utečencov* (1951) v znení jeho *Protokolu* (1957). Vlády Slovenskej republiky a Maďarskej republiky však naďalej odmietajú aplikovať predmetné rozhodnutie, s tým, že považujú právomoc rozhodovať o migračnej politike za svoju vnútroštátnu záležitosť.

Z hľadiska zachovávanía všeobecného obyčajového medzinárodného práva je osobitne zaujímavý prípad *Brita* (2010),⁷⁵ v ktorom Súdny dvor Európskej únie potvrdil, že obyčajové všeobecné medzinárodné právo zaväzuje Európsku úniu ako subjekt medzinárodného práva aj nezávisle na jej členských štátoch. Predmetom bol návrh na začatie prejudiciálneho konania podľa článku 234 Zmluvy o založení Európskeho spoločenstva, podaný rozhodnutím Finanzgericht Hamburg (Nemecko) z 30. júla 2008 a doručený Súdnemu dvoru Európskej únie 1. septembra 2008, ktorý súvisel s konaním Firma Brita GmbH proti Hauptzollamt Hamburg-Hafen.

Návrh na začatie prejudiciálneho konania sa týka výkladu *Euro-stredomorskej dohody, ktorou sa zakladá pridruženie medzi Európskymi spoločenstvami a ich členskými štátmi na jednej strane a Izraelským štátom na strane druhej* (1995),⁷⁶ pričom sa berie do úvahy *Európsko-stredomorská dočasná dohoda o pridružení, o obchode a spolupráci medzi Európskym spoločenstvom na jednej strane a Organizáciou pre oslobodenie Palestíny*

⁷⁴ Bližšie pozri *Case of the Slovak Republic and Hungary v. Council of the European Union* [2017-09-06]. Judgement of the Court of Justice of the European Union, 2017, C-643/15 a C-647/15, ktorých predmetom sú žaloby o neplatnosť podľa článku 263 Zmluvy o fungovaní Európskej únie podané 2. a 3. decembra 2015.

⁷⁵ Bližšie pozri prípad Súdneho dvora Európskej únie C-386/08.

⁷⁶ Bližšie pozri Úradný vestník Európskych spoločenstiev L 147, 21. 6. 2000, s. 3.

v prospech palestínskych orgánov Západného brehu a Pásma Gazy (1997).⁷⁷ Uvedený návrh bol podaný v rámci colného sporu medzi firmou Brita GmbH, spoločnosťou založenou podľa nemeckého práva, a Colným orgánom prístavu Hamburg vo veci rozhodnutia daného colného orgánu, ktorým sa žalobcovi vo veci samej zamietajú priznať pri dovoze preferenčné zaobchádzanie s tovarmi vyrobenými na Západnom brehu Jordánu.

Dohoda o pridružení medzi Európskymi spoločenstvami a Izraelom sa ako dohoda uzatvorená medzi subjektmi medzinárodného práva verejného riadi medzinárodným právom verejným, a konkrétnejšie, z hľadiska jej výkladu, medzinárodným zmluvným právom. Medzinárodné zmluvné právo bolo v podstate kodifikované vo *Viedenskom dohovore o zmluvnom práve* (1969).⁷⁸ V súlade s článkom 3 písm. b) uvedeného dohovoru skutočnosť, že sa dohovor neuplatňuje na medzinárodné dohody uzatvorené medzi štátmi a inými subjektmi medzinárodného práva verejného, podľa Súdneho dvora Európskej únie nemá vplyv na fakt, že sa na takéto dohody vzťahujú všetky pravidlá stanovené v uvedenom dohovore, ktorým podliehajú podľa medzinárodného práva verejného nezávisle od dohovoru samotného, keďže tieto pravidlá sú vyjadrením *všeobecného obyčajového medzinárodného práva*, ktoré sa vzťahuje na medzinárodné zmluvy uzavreté medzi všetkými subjektmi medzinárodného práva verejného. Dohoda o pridružení medzi Európskymi spoločenstvami a Izraelom sa musí v dôsledku toho vykladať podľa týchto pravidiel. Súdny dvor Európskej únie okrem toho rozhodol, že hoci určitý súbor ustanovení Viedenského dohovoru o zmluvnom práve nezaväzuje ani Európske spoločenstvo, ani všetky jeho členské štáty, *odráža pravidlá medzinárodného obyčajového práva*, ktoré ako také sú *záväzné pre inštitúcie Spoločenstva a sú súčasťou právneho poriadku Spoločenstva*.⁷⁹

Z hľadiska *vykonávania rozhodnutí orgánov iných medzinárodných organizácií a medzinárodných súdov* existuje taktiež viacero judikátov Súdneho dvora Európskej únie. Osobitne zaujímavý je postoj Súdneho dvora Európskej únie v otázke konkurencie jurisdikcie s inými medzinárodnými súdmi a tribunálmi. V prípade Komisia Európskych spoločenstiev proti Írsku (2006)⁸⁰ Súdny dvor Európskej únie začal konanie proti Írsku na základe žaloby Komisie Európskych spoločenstiev, ktorej pred-

⁷⁷ Bližšie pozri Úradný vestník Európskych spoločenstiev L 187, 16. 7. 1997, s. 3.

⁷⁸ Bližšie pozri 1155 UNTS 331.

⁷⁹ Bližšie pozri *Case of Nour Eddine El-Yassini v. Secretary of State for Home Department* [1999-03-02]. Judgement of the Court of Justice of the European Union, 1999, C-416/96.

⁸⁰ Bližšie pozri prípad Súdneho dvora Európskej únie C-459/03.

metom bolo nesplnenie povinnosti podľa článku 226 Zmluvy o založení Európskeho spoločenstva a článku 141 Zmluvy o založení Európskeho spoločenstva pre atómovú energiu, podanej 30. októbra 2003. Svojou žalobou Komisia Európskych spoločenstiev navrhovala, aby Súdny dvor Európskej únie určil, že Írsko si tým, že začalo konanie na urovanie sporu, ktorý sa týkal zariadenia MOX⁸¹ nachádzajúceho sa v Sellafielde (Spojené kráľovstvo), proti Spojenému kráľovstvu Veľkej Británie a Severného Írska podľa *Dohovoru Organizácie Spojených národov o morskom práve* (1992), nesplnilo povinnosti, ktoré mu vyplývajú z článkov 10 a 292 Zmluvy o založení Európskeho spoločenstva a článkov 192 a 193 Zmluvy o založení Európskeho spoločenstva pre atómovú energiu.

Súdny dvor Európskej únie po preskúmaní príslušných noriem medzinárodného práva verejného a práva Európskej únie rozhodol, že Írsko si tým, že začalo konanie na urovanie sporu proti Spojenému kráľovstvu Veľkej Británie a Severného Írska podľa *Dohovoru Organizácie Spojených národov o morskom práve* (1992), ktorý sa týkal zariadenia MOX nachádzajúceho sa v Sellafielde (Spojené kráľovstvo), nesplnilo povinnosti, ktoré mu vyplývajú z článkov 10 a 292 Zmluvy o založení Európskeho spoločenstva a článkov 192 a 193 Zmluvy o založení Európskeho spoločenstva pre atómovú energiu. V rámci názorov právnej vedy v uvedenej súvislosti rezonuje skutočnosť, že Európska únia vylúčila svojím prehlásením jurisdikciu Medzinárodného tribunálu pre morské právo a implicitne akceptovala iba rozhodcovské konania v duchu *Dohovoru Organizácie Spojených národov o morskom práve* (1982). I napriek tomu sa v roku 2000 Európska únia dostala do sporu s Chile a na základe kompromisu *ad hoc* oba subjekty predali vec k prejednaniu osobitnému senátu Medzinárodného tribunálu pre morské právo, avšak neskôr spor ukončili poli-

⁸¹ Činnosť zariadenia MOX spočíva v recyklácii plutónia pochádzajúceho z vyhoreného jadrového paliva, vykonávanej zmiešaním oxidu plutónia s oxidom ochudobneného uránu. Výsledkom procesu je nové palivo nazývané MOX, čo je skratka používaná na označenie miešaného oxidového paliva („mixed oxide fuel“), určeného na použitie ako zdroj energie v jadrových elektrárnach. Takéto zariadenie prevádzkuje spoločnosť British Nuclear Fuel plc (ďalej len „BNFL“), ktorá prevádzkuje niekoľko zariadení nachádzajúcich sa v Sellafielde na pobreží Írskeho mora a ktorá vypúšťala rádioaktívny odpad z prevádzky zariadenia MOX v Sellafielde tak pri bežnej prevádzke, ako aj v prípade havárie. V rokoch 1994 až 2001 Írsko niekoľkokrát položilo orgánom Spojeného kráľovstva otázky týkajúce sa zariadenia MOX, a zvlášť spochybňovalo všetky britské odporné správy i rozhodnutia, ktoré potvrdzovali hospodárnosť a ekologickú neškodnosť zariadenia. Okrem toho, Írsko napadlo základ, na ktorom boli organizované verejné konzultácie, a žiadalo viac informácií, než ich bolo obsiahnutých v uverejnenej verzii správy PA.

tickým dojednaním, čo viedlo k ukončeniu samotného súdneho konania.⁸²

Čo sa týka rozhodnutí iných súdnych orgánov, Európska únia bola stranou viac než stovky sporov so Svetovou obchodnou organizáciou, ktoré boli riešené v rámci rozhodnutí príslušných orgánov Svetovej obchodnej organizácie,⁸³ väčšinou jej Odvolacieho orgánu.⁸⁴ V nich však Európska únia vystupovala ako žalujúca strana a výsledné rozhodnutia jej spravidla žiadnu povinnosť nestanovili. Napriek tomu v niektorých záležitostiach, v rámci ktorých sa Európska únia bránila ako žalovaná strana, orgány Svetovej obchodnej organizácie konštatovali, že Európska únia porušila pravidlá Svetovej obchodnej organizácie (prípady Bananas a Hormones). Európska únia nepriaznivé rozhodnutia následne priamo nevykonala, a preto musela strpieť odvetné opatrenia, ktoré voči nej Svetová obchodná organizácia realizovala.⁸⁵

Osobitne zaujímavé je *vykonávanie rozhodnutí Bezpečnostnej rady Organizácie Spojených národov*, tak, ako boli komentované v rámci prípadov Kadi (2006) a Kadi a Al Barakaat (2008). V praxi Európska únia vykonáva rozhodnutia Bezpečnostnej rady Organizácie Spojených národov vtedy, ak sa nepriečia právu Európskej únie, pričom k vlastnému vykonaniu rezolúcie spravidla vydá Rada *Spoločnú pozíciu* v rámci *Spoločnej zahraničnej a bezpečnostnej politiky*, a následne Rada na návrh Komisie vydá *nariadenie*.⁸⁶ Konkrétnym príkladom výkonu rozhodnutia Bezpečnostnej rady Organizácie Spojených národov je realizácia *Rezolúcie Bez-*

⁸² Bližšie pozri MALENOVSKÝ, J. *Mezinárodní právo veřejné: Obecná část a poměr k jiným právním systémům*. 6. uprav. a doplň. vyd. Brno; Plzeň: Doplněk; Aleš Čeněk, 2014, s. 497. ISBN 978-80-7239-318-3 (Doplněk); ISBN 978-80-7380-531-9 (Aleš Čeněk).

⁸³ K uvedenej problematike bližšie pozri napríklad POTOČNÝ, M. a J. ONDŘEJ. *Mezinárodní právo veřejné: Zvláštní část*. 6. doplň. a přeprac. vyd. Praha: C. H. Beck, 2011, s. 389. ISBN 978-80-7400-398-1; alebo JANKUV, J., D. LANTAJOVÁ, M. ŠMID a K. BLAŠKOVIC. *Mezinárodní právo veřejné: Prvá část*. 1. vyd. Plzeň: Aleš Čeněk, 2015, s. 295. ISBN 978-80-7380-559-3.

⁸⁴ Bližšie pozri MALENOVSKÝ, J. *Mezinárodní právo veřejné: Obecná část a poměr k jiným právním systémům*. 6. uprav. a doplň. vyd. Brno; Plzeň: Doplněk; Aleš Čeněk, 2014, s. 496. ISBN 978-80-7239-318-3 (Doplněk); ISBN 978-80-7380-531-9 (Aleš Čeněk).

⁸⁵ Bližšie pozri MALENOVSKÝ, J. *Mezinárodní právo veřejné: Obecná část a poměr k jiným právním systémům*. 6. uprav. a doplň. vyd. Brno; Plzeň: Doplněk; Aleš Čeněk, 2014, s. 496-497. ISBN 978-80-7239-318-3 (Doplněk); ISBN 978-80-7380-531-9 (Aleš Čeněk).

⁸⁶ Bližšie pozri VALUCH, J., M. RIŠOVÁ a R. SEMAN. *Právo mezinárodných organizací*. 1. vyd. Praha: C. H. Beck, 2011, s. 246-247. ISBN 978-80-7400-368-4; a MALENOVSKÝ, J. *Mezinárodní právo veřejné: Obecná část a poměr k jiným právním systémům*. 6. uprav. a doplň. vyd. Brno; Plzeň: Doplněk; Aleš Čeněk, 2014, s. 497. ISBN 978-80-7239-318-3 (Doplněk); ISBN 978-80-7380-531-9 (Aleš Čeněk).

pečnostnej rady Organizácie Spojených národov č. 1267 (1999), na ktorú Rada reagovala *Spoločnou pozíciou*,⁸⁷ a následne *nariadením Rady*,⁸⁸ alebo realizácia *Rezolúcie Bezpečnostnej rady Organizácie Spojených národov č. 1390 (2002)*, na ktorú Rada taktiež reagovala *Spoločnou pozíciou*,⁸⁹ a následne *d'alším nariadením Rady*.⁹⁰ V nadväznosti na uvedené nariadenie a neskoršie súvisiace nariadenia sa niektoré z osôb zo zoznamu v rámci spomenutých prípadov Kadi (2006) a Kadi a Al Barakaat (2008) obrátili na Súdny dvor Európskej únie v úsilí dosiahnuť vypustenie svojho mena z daného zoznamu. Oba prípady, respektíve prístupy Súdneho dvora Európskej únie v ich rámci významne prispeli k identifikácii vzťahu práva Európskej únie a medzinárodného práva verejného.

V prípade *výkonu rozsudkov Európskeho súdu pre ľudské práva* je výnimočne dôležitý rozsudok vo veci *Španielsko proti Spojenému kráľovstvu* (2006).⁹¹ Predmetom žaloby tu bolo nesplnenie povinnosti členským štátom Európskej únie, konkrétne porušenie článkov 189, 190, 17 a 19 Zmluvy o založení Európskeho spoločenstva, ako aj Jednotného európskeho aktu z roku 1976 o priamych a všeobecných voľbách poslancov Európskeho parlamentu, ktorý bol pripojený k Rozhodnutiu Rady 76/787/ESUO, EHS, EURATOM z 20. septembra 1976 v dôsledku priznania práva štátnych príslušníkov Commonwealthu, ktorí majú bydlisko v Gibraltári, voliť vo voľbách do Európskeho parlamentu. Súdny dvor Európskej únie v uvedenej súvislosti odkázal na rozsudok Európskeho súdu pre ľudské práva vo veci *Matthews proti Spojenému kráľovstvu* (1999),⁹² kde bola sťažovateľke s bydliskom v Gibraltári upretá možnosť voliť do Európskeho parlamentu. Británia v nadväznosti na to prijala zákon, ktorým

⁸⁷ Bližšie pozri *Spoločnú pozíciu 1999/727/SZBP o obmedzujúcich opatreniach vo vzťahu k Talibanu*. Úradný vestník Európskych spoločenstiev L 294, 16. 11. 1999, s. 1.

⁸⁸ Bližšie pozri *Nariadenie Rady (ES) č. 467/2001 zo 6. marca 2001, ktoré zakazuje vývoz určitých tovaru a služieb do Afganistanu, posilňuje zákaz letov a rozširuje zmrazenie finančných prostriedkov a ďalších finančných zdrojov vo vzťahu k Talibanu v Afganistane a ktoré zrušuje Nariadenie (ES) č. 337/2000*. Úradný vestník Európskych spoločenstiev L 67, 9. 3. 2001, s. 1.

⁸⁹ Bližšie pozri *Spoločnú pozíciu Rady 2002/402/SZBP z 27. mája 2002 o reštriktívnych opatreniach voči členom organizácií ISIL (Dá'iš) a al-Káida a ďalším jednotlivcom, skupinám, podnikom a subjektom, ktoré sú s nimi spojené*.

⁹⁰ Bližšie pozri *Nariadenie Rady (ES) č. 881/2002 z 27. mája 2002, ktoré ukladá niektoré špecifické obmedzujúce opatrenia namierené proti niektorým osobám a subjektom spojeným so sieťou al-Káida*.

⁹¹ Bližšie pozri prípad Súdneho dvora Európskej únie C-145/04.

⁹² Bližšie pozri *Case of Denise Matthews v. the United Kingdom* [1999-02-18]. Judgement of the European Court of Human Rights, 1999, Application No. 24833/94.

začlenila Gibraltár do anglického volebného okrsku pre voľby do tohto orgánu. Španielsko voči tomu protestovalo a podalo vyššie uvedenú žalobu. Súdny dvor Európskej únie v tomto prípade konštatoval, že podľa aktuálne platného práva Európskeho spoločenstva patrí vymedzenie osôb majúcich právo voliť a byť volení vo voľbách do Európskeho parlamentu do právomoci každého členského štátu Európskeho spoločenstva, pričom sa má dodržiavať právo Spoločenstva. Články 189, 190, 17 a 19 Zmluvy o založení Európskeho spoločenstva nebránia tomu, aby jeho členské štáty priznali právo voliť a byť volení určitým osobám majúcim s ním úzky vzťah, teda iným osobám, než sú jeho vlastní štátni príslušníci alebo občania Únie majúci bydlisko na jej území. Spojené kráľovstvo preto podľa Súdného dvora Európskej únie tým, že prijalo zákon, v ktorom sa stanovuje, pokiaľ ide o Gibraltár, že štátni príslušníci Commonwealthu majúci bydlisko na tomto území, ktorí nie sú štátnymi príslušníkmi Európskeho spoločenstva, majú právo voliť a byť volení do Európskeho parlamentu, *neporušilo články 189, 190, 17 a 19 Zmluvy o založení Európskeho spoločenstva.*

Z uvedeného prípadu vyplýva, že Európsky súd pre ľudské práva má právo kontrolovať primárne právo Európskej únie a posudzovať z hľadiska *Európskeho dohovoru o ochrane ľudských práv a základných slobôd* (1950) aj rozsudky Súdného dvora Európskej únie. Na druhej strane, Súdny dvor Európskej únie môže rozhodovať v rovnakej veci, kde už rozhodol Európsky súd pre ľudské práva, tak, ako to vyplýva z prípadu *Kremzow proti Rakúsku* (1997).⁹³ Tu však platí dôležité obmedzenie, že pre meritórne rozhodnutie Súdného dvora Európskej únie je potrebné, aby sa spor týkal sféry pôsobnosti práva Európskej únie.⁹⁴ V konečnom dôsledku je teda možné povedať, že vo vzťahoch medzi Európskym súdom pre ľudské práva a Súdnym dvorom Európskej únie má posledné slovo, a tým taktiež silnejšie postavenie práve Európsky súd pre ľudské práva.⁹⁵

⁹³ Bližšie pozri *Case of Kremzow v. Austria* [1993-09-21]. Judgement of the European Court of Human Rights, 1993, Application No. 12350/86; a *Case of Friedrich Kremzow v. Republik Österreich* [1997-05-29]. Judgement of the Court of Justice of the European Union, 1997, C-299/95.

⁹⁴ Bližšie pozri ŠTURMA, P. *Mezinárodní a evropské kontrolní mechanismy v oblasti lidských práv*. 3. dopln. vyd. Praha: C. H. Beck, 2010, s. 66. ISBN 978-80-7400-318-9.

⁹⁵ Bližšie pozri ŠTURMA, P. *Mezinárodní a evropské kontrolní mechanismy v oblasti lidských práv*. 3. dopln. vyd. Praha: C. H. Beck, 2010, s. 65. ISBN 978-80-7400-318-9; a MALENOVSKÝ, J. *Mezinárodní právo veřejné: Obecná část a poměr k jiným právním systémům*.

Záver

Z hľadiska vzťahu práva Európskej únie a medzinárodného práva verejného v rámci zakladajúcich zmlúv je primárne osobitne významná formulácia uvedená v článku 3 ods. 5 Zmluvy o Európskej únii. Predmetné ustanovenie indikuje záväzok Európskej únie prispievať k dodržiavaniu medzinárodného práva verejného ako takého, t.j. pravidiel obsiahnutých v jeho normách zmluvného charakteru alebo obyčajového charakteru, pravidiel obsiahnutých v jednostranných právnych aktoch štátov či pravidiel zakotvených v rámci záväzných rozhodnutí orgánov medzinárodných organizácií, ako sú napríklad záväzné rozhodnutia Bezpečnostnej rady Organizácie Spojených národov. Pravidlá procesu implementácie medzinárodných zmlúv a medzinárodných obyčají je možné identifikovať prostredníctvom relevantnej judikatúry Súdneho dvora Európskej únie. Vo vzťahu k jednostranným aktom štátov sa v rámci Európskej únie doposiaľ nevyvinula relevantná prax, vzhľadom na ich menší význam. V kontexte implementácie rozhodnutí medzinárodných orgánov a organizácií Súdny dvor Európskej únie prijal Posudok č. 1/91, v ktorom, okrem iného, konštatoval, že spôsobilosť Európskej únie uzatvárať medzinárodné zmluvy nesie so sebou nevyhnutne i povinnosť podrobiť sa rozhodnutiam súdu, ktorý vznikol na základe takejto zmluvy alebo ktorý je oprávnený k tomu, aby vykladal a aplikoval jej ustanovenia. Európska únia v tejto oblasti vyvinula i prax implementácie rozhodnutí Bezpečnostnej rady Organizácie Spojených národov, a to prostredníctvom prijatia nariadení Rady, ktorých prijatiu spravidla predchádza Spoločná pozícia Rady. Spôsob implementácie rozsudkov Európskeho súdu pre ľudské práva, zriadeného Európskym dohovorom o ochrane ľudských práv a základných slobôd (1950), alebo rozhodnutí rozhodcovských orgánov Svetovej obchodnej organizácie je taktiež možné identifikovať v rámci judikatúry Súdneho dvora Európskej únie.

V rámci zakladajúcich zmlúv Európskej únie sú obsiahnuté i ďalšie odkazy na ďalšie konkrétne medzinárodné zmluvy, ktorých dodržiavanie bude Európska únia podporovať. V duchu ustanovenia článku 6 ods. 3 Zmluvy o Európskej únii sa súčasťou práva Európskej únie stal i Európsky dohovor o ochrane ľudských práv a základných slobôd (1950) Rady Európy, ktorý je v zmysle predmetných ustanovení obsahovo rešpektovaný Súdny dvorom Európskej únie v podobe všeobecných právnych

6. uprav. a dopln. vyd. Brno; Plzeň: Doplněk; Aleš Čeněk, 2014, s. 498. ISBN 978-80-7239-318-3 (Doplněk); ISBN 978-80-7380-531-9 (Aleš Čeněk).

zásad (ako nepísané právo), s možnosťou autonómneho výkladu bez ohľadu na judikatúru Európskeho súdu pre ľudské práva Rady Európy.

Ďalšiu osobitnú zmienku o dodržiavaní konkrétnych medzinárodných zmlúv v rámci zakladajúcich zmlúv Európskej únie predstavujú článok 78 Zmluvy o fungovaní Európskej únie (1957) a článok 18 Charty základných práv Európskej únie (2000). Uvedené ustanovenia odkazujú na Dohovor o právnom postavení utečencov (1951) v znení jeho Protokolu týkajúceho sa právneho postavenia utečencov (1967), ktorého účelom bolo rozšíriť pôsobnosť Ženevského dohovoru do budúcnosti.

Významným spôsobom identifikácie vzťahu medzinárodného práva verejného a práva Európskej únie je skúmanie judikatúry Súdneho dvora Európskej únie, ktorá sa priamo či nepriamo dotýka vzťahu medzinárodného práva verejného a práva Európskej únie. Predmetná judikatúra zahŕňa primárne viaceré, relatívne notoricky známe judikáty Súdneho dvora Európskej únie, týkajúce sa povahy práva Európskej únie, ale i špecifickú judikatúru dotýkajúcu sa vyslovene vzťahu práva Európskej únie a medzinárodného práva verejného. Z uvedenej judikatúry môžeme spomenúť prípady *Van Gend en Loos* (1962) či *Costa v. E.N.E.L.* (1964), ktoré vymedzujú autonómnu povahu práva Európskej únie, odlišného od medzinárodného práva verejného. Na osobitnom, *sui generis* charaktere práva Európskej únie Súdny dvor Európskej únie postavil nielen vymedzenie vzťahu práva Európskej únie (Európskych spoločností) k vnútroštátnemu právu, ale rovnako aj vymedzenie jeho vzťahu k medzinárodnému právu verejnému. V rozhodnutí vo veci *Kadi a Al Barakaat proti Rade* (2008) však už Súdny dvor Európskej únie konštatoval, že „... medzinárodná dohoda nemôže zasahovať do systému právomoci stanoveného (zakladajúcimi) Zmluvami...“, ani „... do samostatnosti právneho systému Spoločenstva, ktorého dodržiavanie (zabezpečuje) Súdny dvor...“. Je teda zreteľné, že v prípade konfliktu medzi primárnym právom Európskej únie a medzinárodným právom verejným si právo Európskej únie zachováva prioritu, ak v rámci procesu aplikácie normy medzinárodného práva verejného dochádza k rozporu s právom Európskej únie. V praxi Súdneho dvora Európskej únie sa v prípade *Intertanko* (2009) vyskytli i argumenty, že ratifikácia zmluvy všetkými členskými štátmi Európskej únie nestačí na preskúmanie súladu smernice Európskej únie s predmetnou zmluvou, respektíve tiež argument, že platnosť smernice nemôže ovplyvniť dohovor medzinárodného práva verejného, ktorý nestanovuje predpisy určené na priame a bezodkladné uplatnenie na jednotlivcov a na prizna-

nie jednotlivcom práv alebo slobôd, ktorých by sa mohli dovolávať voči štátom.

Početná je i judikatúra v duchu článku 3 ods. 5 Zmluvy o Európskej únii, ktorá zakotvuje povinnosť prísne zachovávať a rozvíjať zmluvné normy či obyčajové normy medzinárodného práva verejného, zahŕňajúca napríklad prípady *Front Polisario* proti Rade Európskej únie (2015) alebo *Maďarsko* proti Slovenskej republike (2012). V zmienených prípadoch sa Súdny dvor Európskej únie striktnie pridŕžal noriem medzinárodného práva verejného. Podporné stanovisko k zachovávaniu medzinárodnej zmluvy z oblasti medzinárodného práva životného prostredia vyjadril Súdny dvor Európskej únie v prípade prejudiciálneho konania vo veci *Lesoochranské zoskupenie VLK* proti Ministerstvu životného prostredia Slovenskej republiky (2011) v kontexte tzv. Aarhuského dohovoru. Z hľadiska vykonávania rozhodnutí orgánov iných medzinárodných organizácií a medzinárodných súdov existuje taktiež viacero judikátov Súdneho dvora Európskej únie.

Na základe kontextu povahy práva Európskej únie a uvedenej judikatúry Súdneho dvora Európskej únie a Európskeho súdu pre ľudské práva je vzťah medzi právom Európskej únie a medzinárodným právom verejným ovplyvnený množstvom konkrétnych a praktických faktorov, ktoré umožňujú sformulovať názory na vzťah práva Európskej únie a medzinárodného práva verejného.⁹⁶

Primárne v predmetnej oblasti platí, že Súdny dvor Európskej únie prijíma silný konštitucionálny prístup, ktorý v mnohých ohľadoch prispôsobuje vzťah medzi právom Európskej únie a medzinárodným právom verejným vzťahu medzi medzinárodným právom verejným a vnútroštátnym právom s autonómiou práva Európskej únie. Vzťah noriem práva Európskej únie a noriem medzinárodného práva verejného je v podstate monistický, v určitom rozmere aj s prednosťou medzinárodného práva verejného. Miesto noriem medzinárodného práva verejného je však niekde medzi primárnym právom Európskej únie a sekundárnym právom Európskej únie, t.j. prednosť medzinárodného práva verejného, ak je daná zakladajúcimi zmluvami či judikatúrou Súdneho dvora Európskej únie, platí iba vo vzťahu k sekundárnemu právu Európskej únie.

⁹⁶ Nasledujúce závery boli inšpirované najmä dielom ZIEGLER, K. S. *The Relationship between EU Law and International Law*. In: D. PATTERSON a A. SÖDERSTEN, eds. *A Companion to European Union Law and International Law*. 1st ed. Chichester, UK: John Wiley & Sons, 2016, s. 43. ISBN 978-0-470-67439-0.

V prípade rozporu medzinárodného práva verejného s primárnym právom Európskej únie, t.j. zakladajúcimi zmluvami, má prednosť primárne právo Európskej únie.

V druhom rade platí, že trojstranný vzťah medzi právom Európskej únie, medzinárodným právom verejným a členskými štátmi Európskej únie znamená, že prístup Európskej únie k medzinárodnému právu verejnemu ovplyvňuje prístupy jej členských štátov k medzinárodnému právu verejnemu a má vplyv na členské štáty prostredníctvom prizmy práva Európskej únie. Takýto vplyv však môže vyvolať spätnú reakciu členských štátov Európskej únie, ktoré môžu zase spätne ovplyvňovať prístup Európskej únie k medzinárodnému právu verejnemu. V praxi Súdneho dvora Európskej únie sa totiž v kontexte prípadu Intertanko (2009) už vyskytol i argument, že ratifikácia zmluvy všetkými členskými štátmi Európskej únie nestačí na preskúmanie súladu smernice Európskej únie s danou zmluvou, ak Európska únia nie je zmluvnou stranou danej zmluvy. Naopak, existuje judikatúra, ako je napríklad prípad International Fruit Company (1972), kde Súdny dvor Európskej únie rešpektuje zmluvy (v danom prípade Všeobecnú dohodu o clách a obchode), ktoré Európska únia neratifikovala, ak ju na výkon právomocí zo zmluvy výslovne zmocnili jej členské štáty.

Po tretie, rovnako ako pri akomkoľvek špecializovanom právnom poriadku medzinárodného práva verejného môžu existovať kolízie noriem a konflikty medzi súdmi a tribunálmi ohľadom právomocí a vecného výkladu pravidiel medzi právom Európskej únie a všeobecným medzinárodným právom. Právo Európskej únie možno pokladať za jeden z takýchto autonómnych režimov; v praxi Súdneho dvora Európskej únie sa už prejavujú konflikty jurisdikcie s inými medzinárodnými súdnymi orgánmi, ako to bolo napríklad v prípade Komisia Európskych spoločenských štátov proti Írsku (2006). Rovnako zreteľná je snaha Súdneho dvora Európskej únie zachovávať autonómiu práva Európskej únie aj vo vzťahu k rozhodnutiam Bezpečnostnej rady Organizácie Spojených národov, ako to preukazuje prípad Kadi a Al Barakaat proti Rade (2008). Naopak, vo vzťahu Súdneho dvora Európskej únie a Európskeho súdu pre ľudské práva zriadeného Európskym dohovorom o ochrane ľudských práv a základných slobôd (1950) Súdny dvor Európskej únie rešpektuje judikatúru Európskeho súdu pre ľudské práva, ako to dokazuje prípad Španielsko proti Spojenému kráľovstvu (2006), kde Súdny dvor Európskej únie uznal rozsudok Európskeho súdu pre ľudské práva vo veci Matthews proti Spojenému kráľovstvu (1997). V duchu prípadu Súdneho dvora Eu-

rópskej únie Kremzow proti Rakúsku (1997) dokonca rezonuje i možnosť prieskumu rozsudkov Súdneho dvora Európskej únie zo strany Európskeho súdu pre ľudské práva.

Po štvrté, právo Európskej únie má výhodu v tom, že v konečnom dôsledku predstavuje, okrem iného, aj jednu z rozvinutejších, viac konštitucionalizovaných častí medzinárodného práva verejného, najmä v kontexte práva medzinárodných organizácií, ktorú možno považovať za „laboratórium medzinárodného práva“ v oblasti tvorby nadnárodných pravidiel, povinnej právomoci, silnej subjektivity jednotlivca a silných mechanizmov presadzovania, ktoré sú k dispozícii v právnych predpisoch Európskej únie. Právo Európskej únie tým oveľa menej trpí deficitom pri presadzovaní práva. Najmä tam, kde je medzinárodné právo verejné priamo účinné, využíva právo Európskej únie celý rad mechanizmov na jeho presadzovanie.

Nakoniec, otázka vzťahu práva Európskej únie a medzinárodného práva verejného sa neobmedzuje iba na presadzovanie noriem medzinárodného práva verejného. Európska únia je čoraz viac „aktérom medzinárodného práva“. Má medzinárodnú právnu subjektivitu a uzatvára medzinárodné zmluvy. Je členom niektorých medzinárodných medzivládnych organizácií a snaží sa zlepšiť svoj status v iných medzinárodných medzivládnych organizáciách, čím tiež prispieva k formovaniu medzinárodného práva verejného.

Zoznam bibliografických odkazov

- BENKO, R. Rozprava o princípe prednosti práva Európskej únie – vláda práva za hranicami štátu. *Studia Iuridica Cassoviensia*. 2015, roč. 3, č. 1, s. 128-141. ISSN 1339-3995.
- BERNARD, R., W. K. GECK, G. JAENICKE a H. STEINBERGER, Hrsg. *Völkerrecht als Rechtsordnung Internationale Gerichtsbarkeit Menschenrechte: Festschrift für Hermann Mosler*. 1. Aufl. Berlin: Springer, 1983. 1060 s. ISBN 978-3-642-68694-8.
- ČEPELKA, Č. a P. ŠTURMA. *Mezinárodní právo veřejné*. 1. vyd. Praha: C. H. Beck, 2008. 840 s. ISBN 978-80-7179-728-9.
- HATHAWAY, J. C. *The Rights of Refugees under International Law*. 1st ed. Cambridge; New York: Cambridge University Press, 2005. 1184 s. ISBN 0-521-83494-5.

- HODÁS, M. Vývoj ochrany ľudských práv v Európskej únii. In: J. SVÁK a A. ERDŐSOVÁ, eds. *Juridizácia ľudských práv v kontexte judikatúry Európskeho súdu pre ľudské práva*. 1. vyd. Bratislava: Paneurópska vysoká škola, 2015, s. 24-30. ISBN 978-80-89453-11-5.
- JANKUV, J. Historický vývoj medzinárodnoprávneho inštitútu azylu v interakcii s medzinárodným utečeneckým právom a medzinárodným právom ľudských práv. In: M. FILO, ed. *Právo na azyl a jeho aplikácia vo verejnej správe*. 1. vyd. Kraków: Towarzystwo Słowaków w Polsce, 2015, s. 21-43. ISBN 978-83-7490-846-7.
- JANKUV, J. *Medzinárodné a európske mechanizmy ochrany ľudských práv*. 1. vyd. Bratislava: Iura Edition, 2006. 358 s. ISBN 80-8078-096-X.
- JANKUV, J. Ochrana klímy v práve životného prostredia Európskej únie a prístup Slovenskej republiky k tejto problematike desať rokov po jej vstupe do Európskej únie. In: J. KLUČKA, ed. *10 rokov v EÚ: Vzťahy, otázky, problémy*. 1. vyd. Košice: Univerzita Pavla Jozefa Šafárika v Košiciach, Právnická fakulta, 2014, s. 95-121. ISBN 978-80-8152-206-2.
- JANKUV, J., D. LANTAJOVÁ, M. ŠMID a K. BLAŠKOVIČ. *Medzinárodné právo verejné: Prvá časť*. 1. vyd. Plzeň: Aleš Čeněk, 2015. 319 s. ISBN 978-80-7380-559-3.
- KARAS, V. a A. KRÁLÍK. *Právo Európskej únie*. 1. vyd. Praha: C. H. Beck, 2012. 526 s. ISBN 978-80-7179-287-1.
- KLUČKA, J. *Medzinárodné právo verejné: Všeobecná a osobitná časť*. 3. dopln. a preprac. vyd. Bratislava: Wolters Kluwer, 2017. 520 s. ISBN 978-80-8168-743-3.
- MALENOVSKÝ, J. *Mezinárodní právo veřejné: Jeho obecná část a poměr k jiným právním systémům, zvláště k právu českému*. 5. podstat. uprav. a dopln. vyd. Brno: Masarykova univerzita; Doplněk, 2008. 551 s. ISBN 978-80-210-4474-6 (Masarykova univerzita); ISBN 978-80-7239-218-6 (Doplněk).
- MALENOVSKÝ, J. *Mezinárodní právo veřejné: Obecná část a poměr k jiným právním systémům*. 6. uprav. a dopln. vyd. Brno; Plzeň: Doplněk; Aleš Čeněk, 2014. 499 s. ISBN 978-80-7239-318-3 (Doplněk); ISBN 978-80-7380-531-9 (Aleš Čeněk).
- MASLEN, M. *Verejná správa a právo na priaznivé životné prostredie*. 1. vyd. Praha: Leges, 2016. 248 s. ISBN 978-80-7502-198-4.

- MAZÁK, J. a M. JÁNOŠÍKOVÁ. *Základy práva Európskej únie*. 1. vyd. Bratislava: Iura Edition, 2009. 740 s. ISBN 978-80-8078-289-4.
- PESCATORE, P. Die Rechtsprechung des Europäischen Gerichtshofs zur innergemeinschaftlichen Wirkung völkerrechtlicher Abkommen. In: R. BERNARD, W. K. GECK, G. JAENICKE a H. STEINBERGER, Hrsg. *Völkerrecht als Rechtsordnung Internationale Gerichtsbarkeit Menschenrechte: Festschrift für Hermann Mosler*. 1. Aufl. Berlin: Springer, 1983, s. 661-689. ISBN 978-3-642-68694-8.
- POTOČNÝ, M. a J. ONDŘEJ. *Mezinárodní právo veřejné: Zvláštní část*. 6. dopl. a přeprac. vyd. Praha: C. H. Beck, 2011. 533 s. ISBN 978-80-7400-398-1.
- SCHERMERS, H. G. Community Law and International Law. *Common Market Law Review*. 1975, vol. 12, no. 1, s. 77-90. ISSN 0165-0750.
- ŠIŠKOVÁ, N. et al. *Lisabonská smlouva a její dopady na evropské, mezinárodní a vnitrostátní právo členských států*. 1. vyd. Praha: Leges, 2012. 284 s. ISBN 978-80-87576-17-5.
- ŠTURMA, P. *Mezinárodní a evropské kontrolní mechanismy v oblasti lidských práv*. 3. dopl. vyd. Praha: C. H. Beck, 2010. 170 s. ISBN 978-80-7400-318-9.
- ŠTURMA, P. Vztah Evropské úmluvy o lidských právech a práva EU po posudku SDEU 2/13. In: J. SVÁK a A. ERDÖSOVÁ, eds. *Juridizácia ľudských práv v kontexte judikatúry Európskeho súdu pre ľudské práva*. 1. vyd. Bratislava: Paneurópska vysoká škola. 2015, s. 19-23. ISBN 978-80-89453-11-5.
- VALUCH, J., M. RÍŠOVÁ a R. SEMAN. *Právo medzinárodných organizácií*. 1. vyd. Praha: C. H. Beck, 2011. 378 s. ISBN 978-80-7400-368-4.
- Van ROSSEM, J. W. *Interaction between EU Law and International Law in the Light of Intertanko and Kadi: The Dilemma of Norms Binding the Member States but not the Community*. 1st ed. The Hague: T.M.C. Asser Institute, Center for the Law of EU External Relations (CLEER), 2009. 42 s. CLEER Working Papers, no. 2009/4. ISSN 1878-9587.
- WESSEL, R. A. Reconsidering the Relationship between International and EU Law: Towards a Content-based Approach?. In: E. CANNIZZARO, P. PALCHETTI a R. A. WESSEL, eds. *International Law as Law of the European Union*. 1st ed. Leiden; Boston: Martinus Nijhoff Publishers, 2011, s. 7-33. ISBN 978-90-04-18857-0.

ZIEGLER, K. S. The Relationship between EU Law and International Law.
In: D. PATTERSON a A. SÖDERSTEN, eds. *A Companion to European Union Law and International Law*. 1st ed. Chichester, UK: John Wiley & Sons, 2016, s. 42-61. ISBN 978-0-470-67439-0.

Doc. JUDr. Juraj Jankuv, PhD.

Právnická fakulta
Trnavská univerzita v Trnave
Kollárova 10
917 01 Trnava
Slovenská republika
juraj.jankuv@gmail.com